

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse pedagoogi õppekava

Marja-Liisa Mäesalu

USA-S MASSACHUSETTS'I OSARIIGIS ELAVATE EESTI-AMEERIKA
SEGAPEREKONDADE EESTLASTEST VANEMATE SUHTUMINE OMA LASTE
KAKSKEELSUSESSE JA NENDE EESTLASTE RAHVUSLIKU IDENTITEEDI
KUJUNDAMISSE
magistritöö

Juhendaja: Meeli Väljaots

Läbiv pealkiri: Kakskeelsus ja rahvuslik identiteet

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Meeli Väljaots (MA)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Anu Palu (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu

2013

Resümee

USA-s Massachusetts'i osariigis elavate Eesti-Ameerika segaperekondade eestlastest vanemate suhtumine oma laste kakskeelsusesse ja nende eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamisse

Viimastel aastatel on Eestis üha enam muutunud aktuaalseks väljarände temaatika. Riigist lahkub järjest rohkem tööealisi inimesi, kellest paljud loovad endale välisriikidesse perekonnad ning ei plaani suure tõenäosusega Eestisse tagasi pöörduda. Eesti keele ja kultuuri säilitamisel on siiski ka välismaal elavatel eestlastel ja nende järeltulijatel tähtis osa. Käesoleva uurimuse eesmärgiks on selgitada USA-s Massachusetts'i osariigis elavate Eesti-Ameerika segaperekondade näitel välja, kuidas suhtuvad väljaspool Eestit elavad eestlastest vanemad oma laste kakskeelseks kasvatamiseks ning kuidas nad kujundavad oma lastes eestlaste rahvuslikku identiteeti. Uuringust selgus, et kõik intervjueritud lapsevanemad peavad oluliseks, et nende lapsed teaksid oma päritolu. Osad küsitletud vanematest ei tegele oma laste rahvusliku identiteedi kujundamisega teadlikult, kuid teevad siiski erinevaid tegevusi neile Eesti kohta teadmiste jagamiseks. Veel selgus, et kõik uuringus osalenud lapsevanemad suhtuvad oma laste kakskeelseks kasvatamiseks positiivselt, neile on oluline, et lapsed oskaksid eesti keelt ning nad õpetavad seda oma lastele ise käepäraseid abivahendeid kasutades.

Võtmesõnad: kakskeelsus, rahvuslik identiteet, eesti keel

Abstract**Attitudes of Estonian parents in Estonian-American families living in the state of Massachusetts in the USA, toward raising their children to be bilingual and shaping their Estonian national identity**

In recent years, the topic of emigration has become very actual in Estonia. Increasing number of people in their prime working years leave the country, many of them start a family in foreign states and their return to Estonia is improbable. However, Estonians living in other countries have an important part in the maintainance of Estonian language and culture. The aim of current study was to find out, based on the sample of Estonian-American families living in the state of Massachusetts in the USA, how do Estonian parents living outside of their homeland regard to raising their children to be bilingual and how they shape their children's Estonian national identity. The study showed that all of the interviewed parents want their children to be aware of their heritage. Although not all of them try to shape children's national identity by intention, they all do different activities to pass along knowledge about Estonia. In addition, the study showed that all of the participants of the current study find bilingualism to be positive, it is important to them that their children speak Estonian language and they teach it to them, using accessible aids.

Keywords: bilingualism, national identity, Estonian language

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract.....	3
Sissejuhatus.....	5
<i>Immigrantide kohanemine uues elukeskkonnas ja reimmigratsioon.....</i>	6
<i>Kultuur ja kultuuriline identiteet.....</i>	7
<i>Identiteedi kujunemine – rahvuslik identiteet.....</i>	9
<i>Kakskeelsus: plussid ja miinused.....</i>	12
<i>Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimuste teke.....</i>	15
Metoodika.....	16
<i>Valim.....</i>	16
<i>Mõõtvahend.....</i>	17
<i>Uuringu valiidsus, reliaablus ja uurimiseetika.....</i>	17
<i>Protseduur.....</i>	18
<i>Kodeerimine ja kategooriate moodustamine.....</i>	19
Tulemused.....	22
Arutelu.....	30
Tänuõnad.....	38
Autorsuse kinnitus.....	38
Kasutatud kirjandus.....	39
Lisa 1.....	43

Sissejuhatus

Eestis on viimastel aastatel süvenenud probleem, et riigist emigreerub üha enam kvalifitseeritud tööjõudu ja eriti nooremaid tööealisi inimesi. Haridus- ja Teadusministeeriumi arengukavade alla kuuluv Rahvuskaaslaste Programm 2009-2013 märgib, et eestlaste koguarv ulatub umbes 1,1 miljoni inimeseni. Nendest inimestest 15% moodustavad välismaal elavad eestlased. Sisekaitseakadeemia Migratsiooniuringute Keskuse (2011) aruande kohaselt lahkus 2008.aastal Eestist 4406 inimest. Statistikaameti (2011) andmetel oli see number 2010.aastaks tõusnud juba 5294 inimeseni ning oodata on trendi suurenemist. Kõige enam lahkeb Eestist inimesi Soome, kuid palju minnakse ka Suurbritanniasse, Saksamaale, Irimaale, Venemaale ning Ameerika Ühendriikidesse.

Eesti keele ja kultuuri säilitamisel ei tohiks alahinnata välismaal elavate eestlaste ja nende järeltulijate panust. Seega on oluline, et omaksime selgemat pilti immigrantide elust uues riigis neid samal ajal oma kodanikena maha kandmata. Kindlasti ei soovi mitte kõik Eestist emigreerunud inimesed ja nende järeltulijad kodumaale naasta, kuid oma rahvuse hoidmiseks võiksime käsitleda neid siiski potentsiaalsete tagasipöördujatena, tehes neile vajadusel kättesaadavaks igakülgse toetuse ja abi. Migratsiooni ja Integratsiooni Sihtasutuse (2010) andmetel teevad suur osa Euroopa Liidu riikidest jõupingutusi oma kodanike kodumaale tagasikutsumiseks ning on arendanud selle jaoks välja tagasipöördumispoliitikat. Eesti Vabariik pakub oma kodanikele riiki tagasipöördumise lihtsustamiseks rahalist toetust ning nõustamist. Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt koostatud Rahvuskaaslaste Programm 2009-2013 aga üritab toetada eesti rahvuse, keele, kultuuri ja ühtekuuluvustunde säilimist väljaspool Eestit, pöörates samal ajal tähelepanu ka tagasipöördumisvõimalustele.

Autori andmetel on Eestist väljarännanud ja mujale riikidesse elama asunud eestlaste laste rahvusliku identiteedi ja kakskeelsuse teemat praeguseks veel vähe uuritud. Käesoleva magistr töö eesmärgiks on selgitada USA-s Massachusetts'i osariigis elavate Eesti-Ameerika segaperekondade näitel välja, kuidas suhtuvad välismaal elavad eestlastest lapsevanemad oma laste kakskeelseks kasvatamiseks ning kas ja kuidas nad oma lastes eestlaste rahvuslikku identiteeti kujundavad. Muuhulgas soovitakse veel teada saada, kas sealsed vanemad tegelevad oma lastele eesti keele õpetamisega teadlikult ning milliseid tegevusi ja abivahendeid nad selleks kasutavad. Otsus valida uurimusse USA-s elavad eestlased tugines osaliselt faktile, et USA on Rahvuskaaslaste Programmi järgi üks suurema väliseestlaste arvuga riikidest ning osaliselt uurija enda kogemustele sealse Eesti kogukonnaga. Massachusetts'i osariigis elavad eestlased on loonud ühtsustunde hoidmiseks edukalt

toimiva ja aktiivse Bostoni Eesti Seltsi, mille ühe osana tegutseb ka Eesti kool (Boston Estonian Society, 2010).

Immigrantide kohanemine uues keskkonnas ja remigratsioon

Tänapäeva maailmas on inimeste liikumine ühest riigist või asukohast teise kujunenud tavaliseks nähtuseks. Immigratsiooni tagajärjel muutuvad ühiskonnad paratamatult kultuuriliselt mitmekesisteks. Berry (1997) järgi on mitmekesiste ühiskondade tekkimise taga peamiselt kolm faktorit: vabatahtlikkus (*voluntariness*), liikuvus (*mobility*) ja püsivus (*permanence*). Sellest lähtuvalt toob ta välja, et mõnel juhul on emigreerunud inimesed püsivalt uude keskkonda ennast sisse seadnud ning teistel juhtudel on see protsess vaid ajutine. Olenemata situatsioonist seisavad nad uues keskkonnas silmitsi akulturatsiooniprobleemiga. Spicer (1968, viidatud Rannut 2004) on akulturatsiooni defineerinud kui muutusi, mis toimuvad mingis ühiskonnas olukorras, kus kaks kultuuri omavahel kokku puutuvad.

Akulturatsiooniga seotud muutused võivad olla immigrantide jaoks tugevad stressorid. Arvatakse, et ka teise generatsiooni immigrandid tunnetavad taolist stressi, sest peavad toime tulema enda isiklike ja vanemate väärtuste erinevustega, püüdes ühtaegu säilitada pärimuskultuuri ning sulanduda olemasolevasse keskkonda (Yaman, Mesman, von Ijzendoorn, Bakermans-Kranenburg, 2010). Nesteruk ja Marks (2011) uurisid Ida-Euroopast pärit vanemate kogemusi lastekasvatamisest Ameerika Ühendriikides ning leidsid, et lisaks isiklikele väljakutsetele kultuuriülekandes seisavad need vanemad silmitsi väljakutsega suunata oma laste arengut võõras keskkonnas ning igapäevaste otsustega kahe kultuuri ühendamise kohta oma laste elus. Mehra (2002) arvab, et samal ajal on immigrantide lapsed sunnitud tahes-tahmata läbi tegema oma identiteediotsingu teekonna, sest nende vanemad võtsid isamaalt lisaks isiklikele asjadele kaasa suure hulga kultuurilist, emotsionaalset ja psühholoogilist pagasit. Ühe olulisema probleemina nende laste puhul toob ta välja „elu kahe maa vahel“. Vanemad võtavad endaga kodumaalt kaasa mingisugused väärtused või uskumused, mida nad loodavad, et nende lapsed uues keskkonnas järgivad. Samas muutub elu pidevalt nii kodumaal, kui ka uues elukohariigis. Vanemate suutmatust adapteeruda võib põhjustada olukorra, kus nende lapsed ei kuulu ühte ega teise ühiskonda, vaid on sunnitud elama nn eikellegimaal, omades kahte erinevat elu — vanemate oma ja väljaspool kodu. Vanemate uskumused ja väärtused määravad selle, millised on nende laste kogemused kodus ja koolis. Berry (1997) on seisukohal, et akulturatsiooni edukus seisneb suures osas selles, milline strateegia valitakse: uuringud on näidanud, et kõige positiivsemalt mõjub kohanemisele integratsioon ning kõige negatiivsemalt

marginalisatsioon. Positiivsed suhted nii oma pärimuskultuuri kui kohaliku kultuuriga on üldiselt positiivse kohanemise indikaatoriteks. Rannut (2004) rõhutab, et edukas intergatsioon uude kultuuri ei saa toimuda kodumaa terviklikku kultuurilist identiteeti säilitades, sest paratamatult lisanduvad inimese identiteeti uue elukohariigi kultuurielemendid. Nesteruk ja Marks (2011) leiavad, et immigrantide kohanemine sihtkohamaa kultuuri, normide ja tavadega kajastub ka nende lapsekasvatamise praktikates.

Immigratsiooniga seoses räägitakse tihti ka immigrantide võimalikust tagasipöördumisest oma koduriiki ehk remigratsioonist. Eesti Rahvuskaslaste Programm 2009-2013 märgib, et Eesti riigi jaoks on tähtis elanikkonna suurendamine välisriikides elavate eestlaste kaudu ning sellest lähtuvalt üritatakse tagasipöördumissoovi omavaid isikuid aidata majanduslike- ja kohanemiskustete leevendamisel. Brit Veidemann (2010) toob oma Sotsiaalministeeriumi tellimusel valminud uuringus välja, et enamasti on eestlaste soov teistesse riikidesse elama asuda ajutise iseloomuga. Välismaale minnakse väga sageli sellisel eluetapil, mil inimene on alustamas iseseisvat elu ning otsib uusi väljakutseid. Ka näitab uuring, et Eestisse tagasipöördumise tõenäosus väheneb, mida kauem inimene välismaal elab ja töötab.

Uurides põhjuseid, mis määravad selle, kas immigrantid pöörduvad kodumaale tagasi või mitte, tõid Piotrowski ja Tong (2010) välja, et need immigrantid, kes uues asukohariigis abielluvad on vähemtõenäolised tagasipöördujad. Sarnast tendentsi näitas ka Jensen'i ja Pedersen'i (2007) uuring. Immigrantid, kes abielluvad võõrsil oma rahvuskaslastest partneriga, on tõenäolisemad koduriiki tagasipöördujad, kui need, kes abielluvad uue asukohariigi kodanikust partneriga. Uuringus leiti ka, et immigrantid, kes kohanevad uue asukohariigi tööjõuturu nõudmistega hästi ning leiavad endale stabiilse ja rahuldava sissetulekuga töö, on vähemtõenäolised tagasipöördujad, kui need, kelle kogemused kohalikul tööjõuturul hakkamasaamisega on negatiivsed. Lisaks eelpoolnimetatule mängivad tagasipöördumise otsuse juures rolli veel sidemed koduriigis elavate sugulaste ja tuttavatega ning immigrantide üldine rahvuslik taust.

Kultuur ja kultuuriline identiteet

Kultuuri on läbi aegade uurinud ja defineerida püüdnud sellised teadusharud nagu antropoloogia, etnoloogia, sotsioloogia, psühholoogia, semiootika, kultuuriteadus jt. Sellest tulenevalt on kultuuri definitsioone palju ja uurijad seletavad kultuuri mõistet erinevalt. Danesi ja Perron (1999) mõistavad kultuuri all mingisugust kindlat tähistusüsteemi, mille osadeks on *tekstid* (kirjutised, vestlused), *märgid* (sõnad, visuaalsed sümbolid, žestid) ja *koodid* (keel, kunst), mida mingi rühm loob, rakendab

ning edasi annab. Schihalejev (2012) mõistab kultuuri all teatud grupi pärandit, mille alla kuuluvad nii väärtused ja uskumused, kui ka traditsioonid, eluviisid ja sümbolid. Sellel, mida meile õpetatakse on suur roll pärandi mõtestamisel. Hofstede (2001) defineerib kultuuri, kui kollektiivse mõtlemise programmeerimise viisi. See, kuidas ühe grupi mõtlemine on programmeeritud, eristab teda teistest gruppidest. Hofstede on välja töötanud „sibula mudeli“ milles on kultuuri keskseks elementiks väärtused. Ta väidab, et väärtused on mingi kultuuri vaatelejale nähtamatud senikaua, kuni inimeste käitumine nad nähtavaks teeb. Samas on kultuuri nähtavateks elementideks rituaalid, kangelasid ja sümbolid. Kultuurile omased peamised väärtused omandatakse varajases lapsepõlves ning aja möödudes muutuvad need nii iseenesestmõistetavaks, et neid enam ei teadvustata. Teadvustatakse pigem kultuuri nähtavaid osasid. Smith (1991) leiab, et sümbolid ja traditsioonid kannavad endas mingi rahvuse kõige põhilisemaid, äratuntavaid ja nähtavaid aspekte, mis annavad edasi mingi kultuuri või rahvuse väärtusi ning kutsuvad selle liikmetes esile emotsioone. Hofstede (2001) väidab, et kultuuri osad seob omavahel ühtseks tervikuks tegevus ehk praktiseerimine ning kultuur ei ole kaugeltki mitte sama, mis identiteet. Identiteedi põhiküsimusteks on: kes ma olen? Kuhu ma kuulun? Neid küsimusi tekitabki „sibula mudeli“ kolm välimist kihti. Väärtused on eraldiseisvaks keskseks elementiks, sest erinevad kultuurigrupid võivad vabalt samu väärtusi järgida ja omaks pidada. Seega on kultuuriline identiteet teatud väliste sümbolite omamine ja omaks pidamine ning traditsioonidest kinnipidamine.

Inimesed omandavad kultuurilise identiteedi enesele teadvustamata sotsialiseerumisprotsessi käigus, kus kultuuri lahutamatuks osaks on keel (Hofstede, 2001; Harro-Loit, 2012). Semiootika vaatevinklist lähtudes on keel olulisim vahend, mille kaudu järgnevatele põlvvedele teadmisi, oskusi ja traditsioone edastatakse. Keel võimaldab kultuuri komponendid nähtavaks muuta ning neid mõista (Danesi, Perron, 1999; Harro-Loit, 2012). Siinkohal toob Berry (2007) kultuuri ülekande ühe mõistena sisse *enkulturatsiooni*, mille all nähakse olukorda, kus indiviid on ümbritsetud enda kultuurist, omandades sellele iseloomulikud väärtused ja käitumismallid. Enkultuuratsioon pole taotluslik ega oma didaktilisi jooni vaid on enamjaolt õppimine ilma konkreetse õpetamisprotsessita. Enkultuuratsioon hõlmab vanemaid ja eakaaslast ning teisi inimesi, kellega kokkupuude indiviidi tema arengus mõjutab. Hofstede (2001) toob välja, et kultuuri õppimine saab alguse perekonnast, sest selles esinev dünaamika on esmaseks mudeliks ühiskonnale, milles lapsed peavad elama õppima. Berry (2007) järgi on enkultuuratsiooniprotsessi tulemiks kultuurikompetentne inimene, kes oskab selle kultuuri keelt, teab väärtusi, rituaale, sümboleid jms.

Mehra (2002) uurimusest selgus, et üldiselt on immigrandist vanemad huvitatud, et nende lapsed oleksid tuttavad pärimuskultuuri traditsioonidega ning leiavad, et vanemate kohustus on oma lastele neid õpetada. Vanemad soovivad, et lapsed oleksid nende tõekspidamistest teadlikud ning austaksid neid, olles samas ise vabad otsustama, mida omaks võtta. Lapsevanemad tõid esile suhtluse kogukonnaga, kui olulise aspekti, mille kaudu lapsed pärimuskultuuri kohta õpivad. Conzales (2008) peabki mistahes identiteedi kujunemise aluseks sotsialiseerumist, mille osadeks on keel ja vaieldamatult ka kontekst. Keele, mõtte ja kultuuri vahel esineb väga tugev seos ning see, kuidas keegi maailma enda ümber tõlgendab luuakse sotsialiseerumise käigus.

Identiteedi kujunemine — rahvuslik identiteet

Identiteedi kujunemine inimese elutsükli jooksul kuulub peamiselt arengupsühholoogia uurimisvaldkonda. Ühe enimtuntud teooria, mis on võetud aluseks ka käesoleva magistritöö identiteedi teema ülesehitamiseks, on loonud Erik H. Erikson. Uurides laste arengut pani Erikson (1959) paika 8-astmelise psühhosotsiaalse arenguteooria, mis katab kogu inimese elutsükli. Teooria üheks olulisemaks elemendiks on ego identiteedi areng. Ego identiteedi all mõistis Erikson inimese teadlikkust iseenesest ning tema teooria järgi kujuneb see läbi sotsiaalse suhtlemise teiste inimestega. Kuigi Erikson toob välja, et etappi *identiteet vs rolliähmasus* jõuab laps umbes 12-aastaselt ehk teismeeas, leiab ta, et identiteedi kujunemine saab alguse juba varajasest lapsepõlvest, kui laps hakkab mõistma, et ta on oma emast või peamisest hooldajast eraldiseisev isik ning jätkub terve eluea jooksul, mil inimene üritab vastata küsimusele: kes ma olen? Sarnaselt Eriksonile leiavad ka Schachter ja Ventura (2008), et kuigi põhilised identiteedi väljakujunemise protsessid toimuvad arengupsühholoogide hinnangul noorukieas, on väikelapse suhted perekonna, eakaaslaste ja teiste inimestega kellega nad kokku puutuvad hilisema identiteedi kujunemise alustalad. Schachter ja Ventura (2008) toovad oma uurimusse sisse mõiste identiteedi agendid (*identity agents*), kellena nad mõistavad neid inimesi, kes lapsega pidevalt kokku puutuvad ning interaktsiooni teel lapsele laiemal ühiskonna mõjusid peegeldavad, osaledes seeläbi tema identiteedi kujundamises.

Smith, Cowie ja Blades (2003) väidavad, et lapsed muutuvad etnilistest erinevusest teadlikuks umbes 4.eluaastast. Uurides USA-s 2. ja 4. klassis käivaid immigrantide lapsi, jõudsid uurijad järeldusele, et mõlema vanusegrupi lapsed olid üllatavalt teadlikud etnilistest erinevustest. Etnilistel erinevustel oli laste jaoks kaalukas tähendus, mis sarnanes sellega, mida tõid välja noorukid ja täiskasvanud. Erinevas vanuses laste vastused ei erinenud niivõrd vanuselises mõttes vaid rohkem etniliste gruppide kaupa. Kuna arengupsühholoogia uurijad on üldiselt seisukohal, et identiteedi

areng saab jõulisema käigu sisse alles noorukieas räägitakse ka rahvusliku identiteedi kujunemisest pigem noorukiea perspektiivis (Rogers et al., 2012). Phinney ja Kohatsu (1997) on seisukohal, et immigrantide lapsed, kes kuuluvad mingis keskkonnas elades vähemusgruppi, võivad varajases teismeeas oma rahvusliku ja kultuurilise tausta vastu vähest huvi tunda. Samas leiavad nad, et suhtlus oma päritolugruppi kuuluvate inimestega ja kultuurilistest sündmustest ning tähtpäevadest osavõtmine suurendab noorte teadmisi oma pärimuskultuurist ja julgustab neid oma etnilise tausta üle uhkust tundma. Kirstein (2004) on välja toonud aspektid, mis rahvusliku identiteedi kujunemisele positiivselt kaasa aitavad. Selleks, et rahvuslik identiteet kujuneks, on vaja oma kultuuri reprodutseerida — pidada traditsioonilisi tähtpäevi, süüa rahvustoite, rääkida keelt jne. Väga oluline on siinkohal ka sotsialisatsioon rahvuskaaslastega ning peresisest erinevate põlvkondade vaheline suhtlus. Kuna immigrantide puhul toimub suurem osa sotsialiseerumisprotsessist selles kultuuris, kus parasjagu elatakse, ei toeta protsess rahvusliku identiteedi kujunemist. Seega lasub enamus vastutust oma laste rahvusliku identiteedi kujundamise eest immigrantide laste vanematel. Dagenais (2003) tegi oma uurimusest järelduse, et üldiselt meeldib immigrantidest lapsevanematele mõte sellest, et laps kuulub korraka mitmesse rahvusgruppi ja räägib mitut keelt, seega toetavad nad pigem oma lapse rahvusvahelise identiteedi kujunemist. Selleks julgustavad nad oma lapsi osalema nii elukohariigi ühiskonnas, kui kuuluma guppidesse, mis toetavad suhtlust inimestega nende pärimuskultuurist.

Rahvuse teemat ja sealhulgas rahvuslikku identiteeti on süviti uurinud Londoni Majanduskooli emeriitprofessor Anthony D. Smith, kelle arvates koosneb inimese minapilt sellistest erinevatest identiteetidest nagu perekonna-, klassi-, religioosne-, sooline- ja rahvuslik identiteet jt. Ta leiab, et kuigi rahvuslik identiteet on suuremas plaanis oluline rahvuse kui terviku jaoks, on sellel tähtis funktsioon ka üksikindiviidi tasandil. Rahvuslik identiteet loob isikutevahelist ühtekuuluvustunnet, pakkudes selleks pidepunkti ühiste väärtuste, sümbolite ja traditsioonide näol (Smith, 1991). Identiteet aitab inimesel luua iseendast selgemat pilti ning pidada end mingi grupi liikmeks (Smith et al., 2003). Käesolevas magistritöös lähtutakse rahvusliku identiteedi defineerimisel Helen Rits'i (2011) rahvusliku identiteedi konstrueerimist uurivast magistritööst, kus autor kirjeldas rahvuslikku identiteeti, kui kollektiivse identiteedi ühte vormi, mis aitab inimesel ennast mingi rahvuse liikmena teadvustada. Seega mõeldakse käesolevas töös rahvusliku identiteedi all enese pidamist mingi rahvusliku grupi liikmeks.

Olles uurinud erinevaid rahvusliku identiteedi teooriaid, toob Rannut (2004) välja, et sageli üritatakse immigrantide lapsi mingist kindlast kultuuristereotüübist lähtuvalt identifitseerida. Samas rõhutab ta, et mingisse võõrriiki elama asunud immigrandi rahvuslik identiteet ei pruugi ja saagi olla sama, mis tema kodumaal elavatel rahvusaaslastel. Paratamatult on identiteet sihtkohamaa kultuuri ja normide mõjul läbi teinud mingid muutused. Millise rühmaga immigrantide lapsed end samastama hakkavad sõltub nii kodust, koolist kui ka nende etnilisest ning kultuurilisest taustast.

Peeter Tammeveski (2003) uuris esimese generatsiooni eestlastest immigrantide rahvusliku identiteedi kujunemist Ameerika Ühendriikides. Oma uurimuses jõudis ta tõdemuseni, et esimese generatsiooni immigrantid integreeruvad uude kultuuri vaid osaliselt, kuid nende järeltulijate puhul võib täheldada juba laiaulatuslikumat uude kultuuri sulandumist. Üldiselt käivad need lapsed enamuskeelsetes koolides ning läbivad oma noorukiea identiteedi kujunemise faasid sihtkohariigis. Tammeveski uuringust selgus, et nende inimeste rahvuslik identiteet püsis ja püsib tänapäevani palju tugevamana, kes jõudsid uude asukohariiki täiskasvanueas kui neil, kes lahkusid Eestist lastena või sündisid immigrantidest vanemate järglastena Ameerika Ühendriikides. Samal ajal juhib ta tähelepanu huvitavale kontrastile, et 40% intervjueritud inimeste järeltulijatest olid aktiivsed Eesti kogukonna asjadega tegelejad. Kuigi need lapsed olid lahkunud Eestist väga noorena või sündinud paguluses, hoidis nende rahvuslikku identiteeti tugevana vanemate eeskuju ja kodused traditsioonid. Immigrantide laste kultuurilist kohanemist uurinud Portes ja Rivas (2011) väidavad, et immigrantide lapsed, täpsemalt teise generatsiooni immigrantid, seisavad sageli silmitsi identiteediraskustega. Nende vanemad soovivad, et nad säilitaksid mingi osa nende kultuurist ja identiteedist ning samal ajal esitab elukohariigi ühiskond neile teisi nõudmisi. Sellele vaatamata on täheldatud, et enamjaolt leiavad need lapsed läbi raskuste lõpuks siiski viisi, kuidas erinevatest kultuuridest pärinevad ootused ühendada ning järgmisel generatsioonil sellega tõenäoliselt enam probleeme ei teki.

Leitakse, et rahvusliku identiteedi säilitamise ja väljendamise lahutamatuks komponendiks on keel. Ameerika Ühendriikides elavate india päritolu perekondade seas läbi viidud uuring näitas, et immigrantide perekondadel on selles osas väga erinevad tõekspidamised ja lähenemised. Mõned perekonnad peavad laste vähemuskeele oskust väga oluliseks ning iseenesestmõistetavaks, samal ajal teiste perekondade jaoks ei oma see suurt tähtsust (Mehra, 2002). Iisraelis elavaid Venemaalt emigreerunud perekondi uurides leiti, et üldiselt immigrantidest vanemad soovisid, et nende lapsed oskaksid nii emakeelt, kui uue elukohariigi keelt, olles samas skeptilised mõlema keele suhtes tasakaalu saavutamise osas. Oma laste emakeele säilitamise strateegiatena tõid vanemad peamiselt

välja koduse suhtluse, kuid samal ajal valisid mõned perekonnad oma lastele kakskeelse lasteaia ning teised otsustasid ükskeelse lasteaia kasuks. Uuringust selgus, et strateegiate erinevuse põhjustajad on vanemate lahknevad arusaamad laste keelelisest arengust (Schwartz, Moin, Leikin, 2011). Uurijad väidavad, et nendel otsustel, mida immigrantidest vanemad oma teise generatsiooni immigrantidest laste suhtes vastu võtavad, on väga olulised tagajärjed. Need mõjutavad nii lapse kognitiivset, kui emotsionaalset arengut ning on samal ajal tähtsad faktorid teise generatsiooni immigrantide integratsioonil oma elukeskkonda, mõjutades ühtaegu emakeele ja kultuuritraditsioonide säilimist (Schwartz, Moin, Leikin, Breilkopf, 2010).

Kakskeelsus: plussid ja miinused

Kakskeelsuse definitsiooni osas ei oma uurijad täielikku üksmeelt ning seletavad seda mõistet väga erinevalt (Baker 2005; Bialystok 2008; Conzales 2008; Macrory 2006; Hint 2002). Hint'i (2002) arvates võib kakskeelsuseks pidada nii kahe keele võrdset oskamist, kui ka teise keele oskust võõrkeelena. Siiski on ta arvamusel, et kakskeelsus on teise keele täielik valdamine ning kasutamine igapäevasituatsioonides. Lessow-Hurley (2003) definitsioon kakskeelsest lapsest hõlmab nii neid lapsi, kellega peresiseselt erinevates keeltes suheldakse, kui ka lapsi kelle kodus kasutatav keel erineb ühiskonnas kasutusel olevast keelest. Laste puhul, kelle perekonnas kasutatakse mitut erinevat keelt ja kes on need mõlemad omandanud, võib rääkida kahest emakeelest. Hofstede (2001) märgib, et enamus kakskeelsetel inimestel kujuneb siiski välja eelistus ühe keele suhtes, mida kasutades nad end suhtlemises vabamalt tunnevad. Baker (2005) kinnitab seda väidet tõdedes, et kakskeelsed inimesed ei omanda suure tõenäosusega kunagi kahte keelt samavõrra heal tasemel. Enamasti on paremini arenenud see keel, mis nende elukohariigis laialdasemalt kasutusel on. Erinevates kakskeelsust käsitlevates uuringutes kasutatakse perekonnas kasutusel oleva keele ja ühiskonnas kasutusel oleva keele diferentseerimiseks mõisteid *emakeel*, *esimene keel*, *teine keel*, *pärimuskeel*, *enamuskeel*, *vähemuskeel* (Baker, 2005; Conzales, 2008; Bialystok, 2008). Kuna käesolevas magistritöös uuritakse perekondi, kus vanematel on erinev emakeel ning ühe vanema emakeel on ühtlasi ka asukohariigis üldiselt kasutusel olev keel, siis kasutatakse mõistmise lihtsustamiseks emigreerunud vanema emakeelest rääkides mõistet *vähemuskeel* (Baker, 2005).

Kakskeelsete laste uuringud näitavad, et ühe keele hea valdamine mõjub positiivselt ka teise keele õppimisele. Euroopas immigrantide lapsi uurides leiti, et iga järgneva generatsiooniga kaasneb tugevam asukohakultuuri- ja keelega kohanemine ning selle tagajärjel võib vähemuskeele oskus täielikult kaduda. Ilma vähemuskeelt oskamata võib taoliste perede lastel esineda raskusi enda

rahvusliku identiteedi leidmisega ning pärimuskultuuri kohta teadmiste omandamisega. Sageli üritavad immigrantidest vanemad soodustada oma lastel asukohamaa keele omandamist, jättes vähemuskeele kodusest keskkonnast üldse välja ja nii ei leia lapsed varajases lapsepõlves keele omandamiseks kuskilt tuge. Tihit ei ole vanemad lihtsalt teadlikud ühe keele soodsast mõjust teise keele omandamisele (Yazici, Genc Iler, Glover, 2010). Rannut (2003) pooldab identiteeti säilitavat mitmekultuurilisust, mille põhimõttena liidetakse ühe keele ja kultuuri normidele teised ning tulemusena saavutatakse kompetentsus mõlemas. Baker (2005) leiab, et kakskeelsete laste kasvatamine ja arendamine on lapsevanematele väljakutseks ning nõuab suuremat jõupingutust kui tavaliselt. Vanemad ei saa jääda lootma, et vaid nendepoolse minimaalse tegutsemise tagajärjel kujuneb nende lapsest mõlemas keeles kompetentne kakskeelne inimene. Tema kogemus näitab siiski, et kakskeelsete laste vanemad on reeglina oma laste arengust väga huvitatud.

Kakskeelsus mõjutab lapse mõtlemisprotsesse, sest ollakse seisukohal, et keel ja mõtlemine on omavahel tihedasti seotud. Kuna kakskeelne laps on sunnitud jälgima, kellega ta millises keeles suhtleb, siis leitakse, et nende laste suhtlemisoskus on paremini arenenud (Rannut, 2003; Bialystok, 2008; Vygotsky, 1962). Kuigi keeltevaheline ümberlülitumine on keeruline, näiab Barac'i ja Bialystok'i (2012) kakskeelsuse mõju kongitiivsele ja keelelisele arengule vaatlev uuring, et kakskeelsed lapsed suudavad ükskeelsetest lastest edukamalt ülesannetes ümber lülituda ning mitme asjaga korraga tegeleda. Seega ollakse arvamusel, et pidev keeltevaheline ümberlülitumine mõjub positiivselt lapse üldisele kognitiivsele arengule. Baker (2005) ütleb, et nagu ka ükskeelsete laste puhul, võib kakskeelsete laste keeleline areng toimuda erineva kiirusega, kuid kahe keele juures on see lihtsalt kergemini avalduv. Ta rõhutab samas, et keele omandamise kiirus ning üldine võimekus on omavahel vaid osaliselt seotud. Kui vanem siiski arvab, et lapse keelelises arengus võib olla mahajäämusi, tuleks pöörduda abi saamiseks spetsialistide poole.

Baker'i (2005) arvates on kakskeelsus enamat, kui lihtsalt kahe keele omandamine ja tema kogemused näitavad, et kakskeelseid inimesi vaadatakse tihti kui sildu erinevate kogukondade, ühiskondade ja kultuuride vahel, sest nende eeliseks on mitme erineva kogemusmaailma olemasolu. Samas toob ta ühe sagedaseme kakskeelsetel inimestel esineva probleemina välja identiteediküsimuse. Mitme emakeele olemasolu külvab lapses segadust ning keelte vahel ümberlülitumine on vaieldamatult raske. Kakskeelne laps võib samastada end mingites aspektides ühe keele ja kultuuriga ning teistes olukordades teise keele ja kultuuriga. Siiski ei saa väita, et identiteediprobleeme esineb kõigil kakskeelsetel inimestel. On neid, kelle jaoks pole enda mitme

kultuuri, keele ja rahvusega samastamine mingi probleem ning immigrante, kes soovivad end pigem elukohariigi kultuuri ja keelega identifitseerida.

Mehra (2002) USA-s elavate india immigrantidest perekondade seas läbi viidud uuring näitas, et kuigi sageli perekonnad mõistavad, et vähemuskeel on väga oluline faktor kultuurilise identiteedi säilitamisel, tunnevad nad, et neil on mugavam oma lastega inglise keeles suhelda. Enamus vanemaid õpetab lastele mingil määral siiski ka oma emakeelt. Selgus, et kakskeelsust peetakse küll positiivseks, kuid see polnud uuringus osalenud vanemate meelest esmatähtis. Keelest olulisemaks peeti sidet kodumaaga ja kõik uuringus osalenud pered olid lastega vähemalt korra Indias sugulasi külastanud. Conzales (2008) toob välja perekonna tähtsuse vähemuskeele oskuse säilitamisel immigrantide laste puhul. Ta hoiatab olukorra eest, kus immigrantidest vanemate inglise keele oskus pole eriti heal tasemel, kuid samas kasutavad nad suhtluses oma lastega vähemuskeelt vähe või mitte üldse. Selline situatsioon võib endaga kaasa tuua vanemate ja laste vahelise suhtluse vähenemise ning kultuuride ja generatsioonide konflikti. Vähemuskeele vähene kasutamine koduses suhtluses võib mõjuda negatiivselt perekonnasisestele suhetele, sest tekitab barjääri, kus lapsed ja vanemad ei saa üksteisega vabalt suhelda. Conzales rõhutab vähemuskeele oskuse tähtsust ka laste suhetes vanavanematega, sest puuduliku keeleoskuse tõttu jääb palju nende tarkusest ja teadmistest lastele edasi andmata.

Yazici et al. (2010) juhivad tähelepanu faktile, et multikultuurses keskkonnas mõjuvad osad faktorid tahes-tahtmata pärssivalt vähemuskeele omandamisele varajases lapsepõlves. Koduväline suhtlus ja perekonnaväliste suhete loomine toimub üldiselt elukohariigi enamuse keeles ning vähemuskeelt kasutatakse vaid perekonnaringis. Sellest tulenevalt eelistavad immigrantide lapsed vahel seda mitte üldse kasutada ning sageli hakkavad lapsed elukohariigi kohalikku keelt kasutama ka suhtluses oma õdede-vendade ja sõpradega. Tihiti vanemad veel võimendavad seda usust, et kohaliku keele kasutamine kogu sotsiaalses suhtlemises võimaldab lastel olla edukamad nii koolis kui tavaelus. Urijad hoiatavad, et sellises olukorras võivad lapsed oma vähemuskeele oskuse üldse kaotada ja vastupidiselt loodetud positiivsele tulemusele põhjustab see pigem pingeid kodus ning vastuolusid koduse ja koduvälise kultuuri vahel. Ka Baker (2005) ütleb, et varajases lapsepõlves võiks vanemad olulisemat tähelepanu pöörata just vähemuskeele arendamisele, sest elukohariigi enamuse keelest saavad lapsed koduvälises suhtluses ja läbi meedia osa pidevalt. Parke ja Drury (2001) uurisid seda, kuidas immigrantidest vanemate kakskeelsete laste keelelise arendamisega kodus ja koolis tegeletakse ning oma töös rõhutavad nad, et nii lapsevanemad kui õpetajad peaksid

olema teadlikud survest, mida kakskeelsed lapsed võivad kogeda. Nendelt lastelt oodatakse tihti, et nad tuleksid koolisüsteemis edukalt ühes keeles toime, rahuldades samal ajal teises keeles perekonna ja pärimuskultuuri ootusi. Parke ja Drury on arvamisel, et vaid tavaline suhtlemine varajases lapsepõlves ei ole piisav keele täielikuks omandamiseks ning laste keelelise arengu koha pealt oleks hea, kui kakskeelsete vanemad otsiksid võimalusi korraldatud keeleõppeks mõlema keele puhul.

Uurides Kanadas elavate immigrantidest vanemate vaateid oma laste kakskeelsusele, leidis Dagenais (2003), et üldiselt näevad vanemad laste kakskeelsust väärtusena. Nad leiavad, et kakskeelsus suurendab nende laste hilisemaid võimalusi edukaks toimetulekuks tööturul ning annab neile võrreldes ükskeelsete inimestega eelise olla osaks mitmest ühiskonnast korraga — nii selles riigis, kus elatakse, kui ka mujal maailmas. Conzales (2008) on arvamisel, et vähemuskeele oskuse alalhoidmine immigrantide lastel aitab neil saavutada paremat teadlikkust sellest, kes nad on ning oma päritolu väärtustada. Oma päritolu üle uhkuse tundmine tugevdab samal ajal peresidemeid ja panustab positiivselt rahvusliku identiteedi kujunemisse.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimuste teke

Käesoleva magistr töö eesmärgiks on selgitada USA-s Massachusetts'i osariigis elavate Eesti-Ameerika segaperekondade näitel välja, kuidas suhtuvad välismaal elavad eestlastest lapsevanemad oma laste kakskeelseks kasvatamise ning kas ja kuidas kujundavad nad oma lastes eestlaste rahvuslikku identiteeti. Muuhulgas soovitakse veel teada saada, kas vanemad tegelevad oma lastele eesti keele õpetamisega teadlikult ning milliseid tegevusi ja abivahendeid nad selleks kasutavad. Tutvudes eelnevalt varasemate samalaadsete uuringutega ning arvestades uurimusele seatud eesmäärke, püstitati viis uurimisküsimust:

- 1) Kuidas tähtsustavad välismaal elavad eestlased oma lastes eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamist?
- 2) Kas ja kuidas nad enda hinnangul oma lastes eestlaste rahvuslikku identiteeti kujundavad?
- 3) Kuidas suhtuvad välismaal elavad eestlastest vanemad oma laste kakskeelseks kasvatamise?
- 4) Kuidas tähtsustavad välismaal elavad eestlased oma lastele eesti keele õpetamist?
- 5) Milliseid tegevusi ja abivahendeid vanemad oma lastele eesti keele õpetamiseks kasutavad?

Metoodika

Käesolev uuring viidi läbi kvalitatiivset uurimismeetodit kasutades. Kvalitatiivse uurimismeetodi kasuks otsustati põhjusel, et väikese valimi korral on kvalitatiivne uurimismeetod tõhusam viis saada informatsiooni uuringus osalejate isiklike kogemuste kohta (Laherand, 2008). Käesolev magistritöö püüab sügavamalt mõista välismaale emigreerunud eestlaste mõttemaailma ning leida lisaks vastustele ka põhjendusi ja selgitusi. Olles huvitatud rohkem nähtuse detailidest kui nende kõige sagedamini esinevatest aspektidest, otsustati meetodi valikul kvalitatiivse uurimisviisi kasuks (Laherand, 2008).

Valim

Uurimus viidi läbi USA-s Massachusetts'i osariigis elavate ühe Eestist emigreerunud eestlasest lapsevanemaga perekondades. Massachusetts'is elavad eestlased valiti uuringusse kahel põhjusel:

- 1) Sealne Eesti kogukond on kujundanud läbi aastate endale tugevad ühised traditsioonid ning loonud ühiseid sidemeid väärtustades Bostoni Eesti Seltsi, mis alustas tegutsemist 1939.aastal (Boston Estonian Society, 2010).
- 2) Uuriija on ise eelnevalt 5-aastat sealses keskkonnas elanud ning Bostoni Eesti Seltsi tegevuses osalenud ning leiab seetõttu, et ühised kogemused võimaldavad uuritavatel uurijaga paremini suhestuda ning oma mõtteid ja arvamusi vabamalt jagada.

Valimi koostamise kriteeriumiteks oli kolm aspekti, mis pidid olema korraga täidetud:

- 1) Perekond elab USA-s Massachusetts'i osariigis.
- 2) Perekonnas on üks Eestist emigreerunud eestlasest lapsevanem ja üks Ameerika Ühendriikide kodanikust lapsevanem.
- 3) Perekonnas on vähemalt üks eelkooli- või esimese kooliastme ealine laps.

Valimi suuruseks oli viis perekonda. Tegmist oli mugavusvalimiga ning selle moodustamiseks kasutas uurija oma isiklike kontakte Bostoni Eesti Seltsi liikmete seas. Lõplik viiest perekonnast koosnev valim moodustus perekondadest, kes vastasid eelnevalt seatud kriteeriumitele ning olid vabatahtlikult nõus uurimuses osalema.

Mõõtvahend

Mõõtvahendina kasutati antud uurimuses eelnevalt formuleeritud küsimustega poolstruktureeritud intervjuud (Lisa 1). Tutvudes varasemalt tehtud samalaadsete uuringutega üle maailma selgus, et poolstruktureeritud küsimustega intervjuu on taolise uurimuse puhul enimkasutatud ja sobilikum mõõtvahend. Intervjuu küsimused jagunesid kuue valdkonna vahel. Viis

intervjuu küsimuste valdkonda tulenesid otseselt püstitatud uurimisküsimustest ning üks valdkond koosnes sissejuhatava iseloomuga küsimustest, mis aitasid tekitada positiivset ja vaba suhtlusõhkkonda ning andsid uurijale uuritavate kohta taustainformatsiooni.

Kuna tegemist oli poolstruktureeritud intervjuuga, tekkis vestluse käigus juurde olukorrast tingitud täpsustavad küsimusi.

Intervjuu küsimuste valdkondade jaotus:

- 1) *Taustaküsimused*. Sissejuhatava iseloomuga küsimused. Eesmärgiks oli pingevaba õhkkonna loomine ning uuritavate üldise taustaga tutvumine.
- 2) *Lastes eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamise tähtsus vanemate jaoks*. Eesmärgiks oli välja selgitada kui tähtsaks peavad vanemad oma lastes eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamist ning millised on nende arvates eestluse plussid ja miinused oma lapse puhul.
- 3) *Eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamiseks tehtavad tegevused*. Selle osa eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid tegevusi vanemad oma lastega teevad, et neis eestlaste rahvuslikku identiteeti kujundada. Taheti ka teada, kas vanemate arvates on nende taoline tegevus teadlik või mitte.
- 4) *Vanemate suhtumine oma laste kakskeelsusesse*. Eesmärgiks oli saada teada, kuidas suhtuvad vanemad oma laste kakskeelsusesse ning millised on nende arvates kakskeelsuse plussid ja miinused oma lapse puhul.
- 5) *Lastele eesti keele õpetamise tähtsus*. Selle osa eesmärgiks oli saada teada, mis keeles vanemad oma lastega igapäevaselt suhtlevad ning kui tähtsaks nad peavad seda, et nende lapsed oskaksid eesti keelt.
- 6) *Tegevused ja abivahendid lastele eesti keele õpetamiseks*. Eesmärgiks oli selgitada välja, kas vanemad tegelevad oma lastele eesti keele õpetamisega teadlikult ning milliseid tegevusi ja abivahendeid nad selleks kasutavad.

Uuringu valiidsus, reliaablus ja uurimiseetika

Mõõtvahendi valiidsuse tõstmiseks viis uurija kõigepealt läbi pilootintervjuu. Pilootintervjuu käigus ja selle tulemusi analüüsides taheti veenduda selles, et mõõtvahend on disainitud mõõtma seda, mida uurija mõõta soovis. Tulemusi hinnati kasutades Bortz'i ja Dörling'i (2005, lk.244-246) pilootintervjuu hindamise kriteeriumeid. Sellest lähtuvalt tehti pilootintervjuu järgselt mõõtvahendisse mõned parandused. Intervjuust jäeti välja esialgselt planeeritud osa *abivahendite loomine immigrantide lastele eesti keele õpetamiseks*, kuna analüüsides selgus, et see osa ei vasta

otseselt ühelegi püstitatud uurimisküsimusele ning dubleerib juba eelnevalt esitatud küsimusi. Mõõtvahendi reliaabluse suurendamiseks otsustas uurija lisada küsimused rahvusliku identiteedi ja kakskeelsuse mõiste kohta, tagamaks, et uurija ja intervjueritav saavad antud mõistetest ühtmoodi aru. Esmalt paluti intervjueritavatel seletada, kuidas nemad antud kontsepte mõistavad ning järgnevalt selgitas uurija, kuidas tema oma uuringus neid defineerib. Pilootintervjuu käigus selgus ka, et küsimuste üle mõtlemiseks vajab intervjueritav aega ning seega oli koheselt vastuse andmine üsna keeruline. Sellest lähtuvalt otsustas uurija lõppvalimisse kuulunud intervjueritavatele küsimused kirjalikult enne intervjuu läbiviimist e-postiga saata, et neil oleks võimalus küsimustega eelnevalt tutvuda ja oma vastuste üle mõelda. Uuritavatega vesteldes selgus, et küsimuste ettesaatmine aitas neil end intervjuu läbiviimise ajal mugavamalt tunda ning lihtsustas vastamist. Kordusuuringu läbiviimist ei pidanud autor otstarbekaks, kuna uurimuse maht on suhteliselt väike ning uuritavatele intervjuu küsimuste ettesaatmisega kindlustati olukord, kus uuritavad said oma vastused eelnevalt pingevabas keskkonnas läbi mõelda.

Üheks väga oluliseks aspektiks uurimistööd läbi viies on uurimiseetikaga arvestamine, seda eriti juhul, kui uurimisobjektiks on inimene. Eriti rõhutatakse uurimiseetika puhul selliseid aspekte nagu vabatahtlikkus, konfidentsiaalsus, anonüümsus ja uuritavate teadlikkus sellest mida nende puhul uuritakse ning mida saadud informatsiooniga hiljem peale hakatakse (Silverman, 2004; Eetikaveeb, s.a). Käesoleva uurimistöö puhul informeeriti uuringus osalejaid eelnevalt uuringu eesmärkidest ja sisust ning osalemine oli rangelt vabatahtlik. Uuritavatele küsiti enne intervjuude läbiviimist luba vastused salvestada ja selle loa ka kõik uurimisalused uurijale andsid. Uurija tagas ka uuritavatele täieliku anonüümsuse läbi selle, et nende identiteete mitte mingil juhul kuskil ei avalikustata. Peale intervjuude transkribeerimist helisalvestised kustutati ning uuritavate nimed või muud isikuandmed pole kuskile üles märgitud.

Protseduur

Töö autor viis uurimuse käigus iga valimisse kuuluva USA-s elava eestlasest lapsevanemaga individuaalselt läbi intervjuu eelnevalt koostatud küsimustega. Lõpliku valimi moodustamiseks kasutas uurija oma isiklike kontakte Bostoni Eesti Seltsis, selgitades uuringu eesmarke ja valimile esitatud kriteeriume ning saates laiali palve uuringus osaleda (Lisa 1.). Uuringus olid vabatahtlikult nõus osalema kuus kriteeriumitele vastavat lapsevanemat, kellest ühega viidi läbi pilootintervjuu mõõtvahendi sobivuse testimiseks ning ülejäänud viis moodustasid lõppvalimi. Kõik valimi moodustanud uuritavad elavad ja viibivad hetkel Ameerika Ühendriikides ning geograafilisest

kaugusest tingituna kasutati intervjuude läbiviimiseks internetitelefoni Skype videokõne funktsiooni. Silverman (2004) toob välja, et internet pakub uurijatele ja uuritavatele võimaluse seljatada asukoha ja kauguse ning suhelda omavahel juhul, kui see teistmoodi eelpoolnimetatud põhjusel võimalik pole.

Kõik intervjuud viidi läbi ajavahemikus veebruar-märts 2013 ja nende jaoks lepiti uuritavatega eelnevalt kokku neile sobivad ajad. Uuritavatel paluti küsimustele vastata nii nagu nemad seda oskasid ja õigeks pidasid. Kuna tegemist oli poolstruktureeritud küsimustega intervjuuga, tekkis vestluse käigus juurde olukorrast tingitud täpsustavaid küsimusi. Intervjuud salvestati Skype programmi helisalvestamise funktsiooni kasutades ja uuritavate nõusolekul helifailina arvutisse ning seejärel transkribeeriti. Peale transkribeerimist helifailid kustutati.

Intervjuude transkribeerimiseks võttis töö autor aluseks ühe Meri-Liis Laherand'i (2008) raamatus „Kvalitatiivne uurimisviis“ esitatud transkribeerimisviisi. Käesolevas töös esinevate tsitaatide mõistmiseks selgitatakse lahti järgmised transkriptsioonimärgid: (.) lühike, kuid siiski selgesti eristuv paus; (2) pikem paus, sulgudes sekundid; = pausi puudumine sõnade vahel; (()) uurija märkused. Uuritavate ütlustest on valitud välja need tsitaadid, mis toetavad teatud aspekti põhjalikumalt mõistmist ning on moodustatud kategooriate ja koodide tulemusi kinnitavad. Välja toodud tsitaadid on kirja pandud täpselt nii nagu uuritavad need esitasid ning neid pole uurija poolt muudetud.

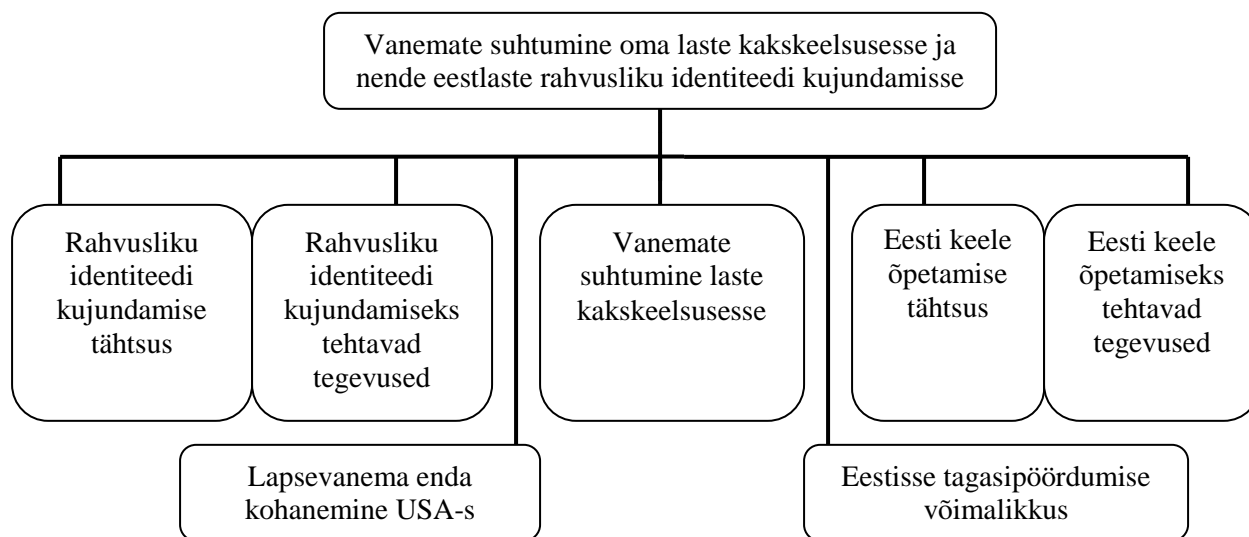
Kodeerimine ja kategooriate moodustamine

Kvalitatiivse sisuanalüüsi tegemise jaoks on olemas mitmeid erinevaid meetodeid. Laherand (2008) toob välja, et sobiva meetodi valimisel lähtub iga uurija oma uurimisküsimustest, andmestiku iseloomust ning isiklikust uurimisstiilist. Käesolevas magistritöös kasutati kategooriate moodustamiseks ning kodeerimiseks erinevate meetodite segavorme ehk segakategooriaid ja segakodeerimist (Mayring, 2000; Laherand, 2008; Silverman, 2004).

Uuringu planeerimise etapis pani uurija paika esmased deduktiivsed põhikategooriad, mis tulenesid otseselt esitatud uurimisküsimustest. Uurimisküsimustest tulenenud deduktiivsed põhikategooriad olid järgmised: *rahvusliku identiteedi kujundamise tähtsus, rahvusliku identiteedi kujundamiseks tehtavad tegevused, suhtumine lapse kakskeelsusesse, eesti keele õpetamise tähtsus, eesti keele õpetamiseks tehtavad tegevused*. Deduktiivsete kategooriate paikapanemise järel alustati teksti kodeerimisega. Teksti korduval lugemisel moodustus 58 erinevat koodi nt. *teadlikkus, arusaam erinevustest, eesti keeles rääkimine, tähtpäevad, toidud, traditsioonid, Eesti kool, raamatud* jne. Tekkinud koodid paigutati lähtuvalt nende sisust vastavate deduktiivsete põhikategooriate alla ning

nendest moodustusi alakategooriad. Näiteks koondusid koodid, *teadlikkus*, *arusaam erinevusest* jne põhikategooria *rahvusliku identiteedi kujundamise tähtsus* alla ning koodid *raamatud*, *eesti keeles rääkimine* ja *Eesti kool* põhikategooria *eesti keele õpetamiseks tehtavad tegevused* alla.

Transkriptsioonide juurde tagasi pöördudes ja teksti korduval lugemisel selgus, et tekkinud 58-st koodist 17 ei suhestunud ühegi eelnevalt paika pandud deduktiivse põhikategooriaga ning nii moodustus lisaks veel kaks induktiivset põhikategooriat, milleks olid *lapsevanema enda kohanemine USA-s* ja *Eestisse tagasipöördumise võimalused*. Induktiivse põhikategooria *Eestisse tagasipöördumise võimalused* alla tekkis koodide korduval lugemisel alakategooriad *USA-s elamise põhjus*, *USA-s elamise positiivsed ja negatiivsed küljed lapse jaoks* ning *Eestisse elama asumise võimalikkus*. Põhikategooriate moodustumise parema mõistmise tagamiseks on uurija koostanud joonise (Joonis 1).

Joonis 1. Deduktiivsete ja induktiivsete põhikategooriate moodustamine.

Deduktiivsete põhikategooriate alla paigutunud koodide mitmekordsel lugemisel tekkisid deduktiivsete ja induktiivsete põhikategooriate alla alakategooriad. Tulemused esitatakse vastavalt põhikategooriatele ning nende alla tekkinud alakategooriatele järgmiselt:

1. Rahvusliku identiteedi kujundamise tähtsus

- *Laste teadlikkus oma päritolust*

- *Laste päritolust teadlikkuse tähtsus vanemate jaoks*
- *Eestlaseks pidamise tähtsus vanemate jaoks*
- *Teadlik tegutsemine rahvusliku identiteedi kujundamiseks*
- *Eestluse plussid ja miinused lapse puhul*

2. Rahvusliku identiteedi kujundamiseks tehtavad tegevused

- *Tegevused Eesti kohta teadmiste saamiseks*
- *Eesti tähtpäevade tähistamine*
- *Eesti sümbolite tutvustamine*
- *Eestlastest vanematega perekondadega/mängukaaslastega suhtlemine*
- *Eesti kogukonna olemasolu ja tegevuses osalemine*
- *Suhtlemine Eestis elavate sugulaste ja tuttavatega*
- *Eesti külastamine*

3. Vanemate suhtumine laste kakskeelsusesse

- *Oma laps kakskeelne/ükskeelne*
- *Kakskeelsusesse suhtumine: plussid ja miinused*
- *Kakskeelsuse mõju lapsele*

4. Eesti keele õpetamise tähtsus

- *Perekondlik suhtluskeel ja eestlasest vanema suhtluskeel lapsega*
- *Laste eesti keele oskuse tase*
- *Eesti keele oskuse tähtsus vanema jaoks*

5. Eesti keele õpetamiseks tehtavad tegevused

- *Teadlik tegelemine eesti keele õpetamisega*
- *Tegevused ja abivahendid eesti keele õpetamiseks*
- *Eesti keele õpetamise keerukus*
- *Eesti keele õppimise võimalused väljaspool kodu*

6. Vanema enda kohanemine USA-s

7. Eestisse tagasipöördumise võimalused

- *USA-s elamise põhjus*
- *USA-s elamise positiivsed ja negatiivsed aspektid lapse jaoks*
- *Eestisse elama asumise võimalikkus*

Tulemused

Intervjueeritud lapsevanemad olid Ameerika Ühendriikides elanud 12-21 aastat ning kõigil neil oli selle riigi kodanikust abikaasa. Viiest neljal uuritava oli hetkel kaks last ning ühel uuritava üks laps. Laste vanus jäi vahemikku 1-11 aastat. Enamus intervjueeritavate lapsi olid eelkooliealised ning kolm last käisid koolis. Kõik intervjueeritavate lapsed on sündinud Ameerika Ühendriikides.

• Rahvusliku identiteedi kujundamise tähtsus

Laste teadlikkus oma päritolust

Kolm intervjueeritud lapsevanemat viiest väitsid, et nende lapsed on oma eesti päritolust teadlikud ning nende peres räägitakse Eestist pidevalt. Üks vanem arvas, et tema laps on teadlik teatud tasemeni ning lapse jaoks on Eesti pigem koht, kus elavad vanavanemad ja teised sugulased. Üks lapsevanem leidis, et tema lapsed oma päritolust veel teadlikud pole, sest nad on selleks antud hetkel liiga väikesed.

Intervjueeritav 4: „*Lapsed on teadlikud ja huvitatud Eestimaast ja eesti kultuurist. (3) Külastame Eestit iga aasta.*“

Intervjueeritav 5: „*(5) Ma arvan, et vist mitte. Nad on selleks veel liiga väikesed.*“

Laste päritolust teadlikkuse tähtsus vanemate jaoks

Kõik uuringus osalenud lapsevanemad väitsid eranditult, et nende jaoks on väga oluline, et nende lapsed oleksid oma päritolust teadlikud.

Intervjueeritav 1: „*Pean seda väga oluliseks. Minu eesmärk on talle vanemaks saades seletada, mis on Eesti ja milleks on talle eesti keel vajalik ja kust ta pärineb. (3) Pool tema päritolust on eestlane ja mulle on väga tähtis, et ta teaks osa oma vanemate päritolust.*“

Intervjueeritav 4: „*Meie perele on väga oluline, et meie lapsed teaksid ja tunneksid nende ema päritolu ja eesti kultuuri ja kombeid. Meie soov on (.), et ka tulevikus meie lapsed iseseisvalt oleksid huvitatud eestlusest (2) — keelest, kultuurist, kommetest.*“

Eestlaseks pidamise tähtsus vanemate jaoks

Kaks vanemat viiest leidsid, et nende jaoks on väga oluline, et nende lapsed peaksid end eestlasteks. Kolm vanemat ei pidanud seda väga oluliseks ning arvasid, et pigem on tähtis, et lapsed Eesti kohta teaksid ja arvasid, et lapsed on hiljem ise vabad otsustama, mis rahvusega nad ennast suhestavad.

Intervjueeritav 1: „*See on väga tähtis ((naerab)). Kuna eestlasi on nii vähe maailmas, on väga tähtis, et isegi osake eestlusest minu lapses on säilinud ja, et tulevikus on ta võimeline oma lastele seletama nende päritolu ja keelt. Iga osake on tähtis.*“

Intervjueeritav 5: „Meile on oluline, et lapsed teaksid võimalikult palju eestlastest, eestlaseks olemisest, keelest ja kultuurist. (5) Kõik see aitab neil suureks saades ise otsustada, et palju nad ise omavoliliselt on nõus eestlusega tegelema.“

Teadlik tegutsemine rahvusliku identiteedi kujundamiseks

Kolm intervjueeritud lapsevanemat viiest väitsid, et nad tegelevad oma lapse rahvusliku identiteedi kujundamisega teadlikult. Kaks lapsevanemat arvasid, et teadlikult nad sellega ei tegele. Põhjusena, miks nad sellega teadlikult ei tegele, tõi üks lapsevanem välja, et tema lapsed peavad end ameeriklasteks ning teine vanem arvas, et tema lapsed on selleks veel liiga väikesed.

Intervjueeritav 3: „Jah. (2) Räägime eesti keelt. Suhtleme kohalike eestlastega. Lastel on tekkinud lähedased eestlastest sõbrad. Loeme eestikeelseid raamatuid ja kuulame eesti muusikat. Lapsed käivad Eesti kooli, õpivad keelt, laule, tantse.“

Intervjueeritav 2: „Ei tegele väga. Mu lapsed peavad end ameeriklasteks.“

Eestluse plussid ja miinused lapse puhul

Eestluse plussidena tõid lapsevanemad välja, et see aitab lastel paremini mõista inimeste mitmekesisust ja kultuuride erinevust. Üks lapsevanem leidis, et tänu sellele on tema laste elu ühe dimensiooni võrra rikkam ning üks vanem tõi välja, et see annab lapsele võimaluse Eestit spordivõistlustel ning muudes valdkondades esindada. Kaks lapsevanemat viiest ei leidnud eestluses oma lapse jaoks mingeid miinuseid. Ülejäänud kolm vanemat tõid miinustena välja eestlaste vähese tolerantsi teistsuguste inimeste suhtes, eesti keeles rääkimise raskused ning eestlusest tuleneda võiva identiteedisegaduse.

Intervjueeritav 5: „Eestluse plussiks on minu arvates see, et nende elu on ühe dimensiooni võrra rikkam. Eestluse miinuseks (3) on võibolla segadus väikese lapse peas, et kes ta siis on ja miks ta on teistest erinev.“

• Rahvusliku identiteedi kujundamiseks tehtavad tegevused

Tegevused Eesti kohta teadmiste saamiseks

Tegevustena, mille kaudu nende lapsed Eesti kohta teadmisi saavad, tõid intervjueeritud lapsevanemad välja eesti keele õpetamise, Eesti külastamise, Eestis elavate sugulastega suhtlemise, raamatute lugemise, eesti traditsioonidest kinnipidamise, piltide vaatamise, ema lapsepõlvest juttude rääkimise, Eesti koolis käimise, eesti laulude kuulamise ja filmide vaatamise, Eesti ajaloost rääkimise.

Intervjueeritav 4: „*Loeme raamatuid, kuulame eesti lastelaule, vaatame eesti saateid, käime Eestimaal sugulastel külas, (2) vanemaks saades lähme Bostoni Eesti Seltsi Eesti kooli.*“

Eesti tähtpäevade tähistamine

Kõik uuringus osalenud lapsevanemad väitsid, et nende kodus tähistatakse Eesti tähtpäevi.

Tähtpäevadena, mida intervjueeritud lapsevanemad oma peres tähistavad toodi välja järgmised: iseseisvuspäev, jaanipäev, jõulud, sünnipäevad, lihavõtted, emadepäev.

Intervjueeritav 1: „*Tähtpäevi tähistatakse niipalju, kui võimalik. Jõulud, iseseisvuspäev, emadepäev, lihavõtted.*“

Intervjueeritav 3: „*Tähistame sünnipäevi, jaanipäeva, jõule eestipäraselt. Käib jõuluvana ja loetakse luuletusi ja nii.*“

Eesti sümbolite tutvustamine

Kõik intervjueeritud lapsevanemad väitsid, et on oma lastele tutvustanud erinevaid Eesti sümboleid.

Nende sümbolitena tõid uuritavad välja järgmised: lipp, rahvuslind, rahvuslill, raamatud („Lotte“, „Naksitrallid“, „Sipsik“, „Karu aabits“), rahvariided, kaart, muusika.

Intervjueeritav 2: „*Poisid tunnevad Eesti lippu ja see on neil ka oma toas olemas. Nad teavad, et Eesti rahvuslind on pääsuke. (2) Seda sõna ikka mäletavad ((naerab)). Just praegu küsisin nende käest, et mis on Eesti rahvuslill. Mulle vastati inglise keeles. Kui küsisin, et mis see eesti keeles on, siis öeldi mulle, et nõges ((naerab)). Paistis, et nad on sõna „rukkilill“ ära unustanud aga nõgestega on neil Eestis kurvad kogemused olnud, see sõna oli meeles. (3) Olen lugenud neile eesti muinasjutte, Naksitralle, Sipsikut ja teisi jutte. Nende lemmikuks oli Sipsik. Muhu rahvariided on mul olemas. Võtan osa eesti rahvatantsust. Poisid on tuttavad rahvariidetega.*“

Eestlastest vanematega perekondadega/mängukaaslastega suhtlemine

Kolm vanemat viiest ütlesid, et nende lähisuhtlusringkonnas on eestlastest vanematega perekondi ja lastel on eestlastest mängukaaslasi, kellega saadakse tihti kokku- kord nädalas või iga kahe nädala tagant. Kaks lapsevanemat nentis, et nendel pole ühtegi eestlastest vanematega perekonda otsesidemetes ning teiste eestlastega kohtutakse pigem Bostoni Eesti Seltsi üritustel.

Intervjueeritav 4: „*Meil on palju tuttavaid perekondi, kus ema=on eestlane ja isa ameeriklane. Käime tihti nendega läbi. Näeme eesti lapsi keskel läbi neli korda kuus.*“

Intervjueeritav 1: „*Ei ole eestlastest vanematega perekondi otsesidemetes. Tean mitmeid läbi Eesti kooli. Suhtlen tihedalt sakslanna ja ameeriklase perekonnaga, kellel on aasta noorem poeg ja neil on suht sarnane tagapõhi.*“

Eesti kogukonna olemasolu ja tegevuses osalemine

Kõik lapsevanemad tõid välja, et nende läheduses tegutseb eesti kogukond Bostoni Eesti Seltsi nime all. Kõik uuringus osalenud perekonnad võtavad seltsi üritustest osa. Kaks perekonda viiest on ka ise aktiivselt seltsi tegevusega seotud Eesti koolis õpetamise ja rahvatantsugrupis kaasatagemise kaudu.

Intervjueeritav 2: *"Võtame osa Bostoni Eesti Seltsi üritustest: jõulupidu, Vabariigi aastapäev, Eesti Seltsi suvepäevad, mis on poiste lemmik. Tantsime abikaasaga eesti rahvatantsurühmas ja poisid käivad meiega tavaliselt harjutustel kaasas."*

Suhtlemine Eestis elavate sugulaste ja tuttavatega

Kõik uuringus osalenud lapsevanemad märkisid, et nende perekond suhtleb Eestis elavate sugulaste ja tuttavatega. Kaks vanemat ütlesid, et kuigi aastaringselt pole suhtlus väga tihe, saadetakse siiski kaarte ning aastast korra või üle kahe aasta külastatakse Eestit. Kolm lapsevanemat viiest väitsid, et sugulastega suheldakse üle nädala või igal nädalal. Peamise suhtluskanalina tõid vanemad välja internetitelefon Skype'i.

Intervjueeritav 3: *"Aastaringselt mitte tihti, kuid iga kahe aasta tagant käime perega Eestis ja igal teisel suvel veedab mu õde oma pojaga terve suve meie juures. (4) Alates eelmisest suvest veedab tütar suve Eestis."*

Intervjueeritav 5: *"Räägime igal nädalal vähemalt tunni minu emaga Skypes.(2)Rohkem meil Eestis sugulasi ei ole."*

Eesti külastamine

Kõik uuringus osalenud perekonnad on oma lastega Eestit külastanud. Lastega üritatakse Eestis käia aastast korra või iga kahe aasta tagant. Kõik vanemad väitsid, et nende lastele meeldib Eestis.

Intervjueeritav 4: *"Eestis käime vähemalt kord aastas. Lastele seal väga meeldib, nad tunnevad end seal hästi."*

• Vanemate suhtumine laste kakskeelsusesse***Oma laps ükskeelne/kakskeelne***

Küsimusele, kas nende arvates on nende lapsed pigem ükskeelsed või kakskeelsed, vastasid kaks vanemat viiest, et pigem peavad oma lapsi ükskeelseteks, sest lapsed suhtlevad enamuse ajast inglise keeles. Kolm vanemat arvasid, et nende lapsed on kindlasti kakskeelsed, kuid tulenevalt elukohariigi enamuskielest, kipuvad samuti rohkem inglise keeles suhtlema.

Intervjueeritav 1: *"Praegu on meie laps vist rohkem ükskeelne, kuigi aeg-ajalt kordab eesti keeles järele või küsib eesti keeles aga üldiselt kipub rohkem suhtlema inglise keeles."*

Intervjueeritav 3: *”Kakskeelsed. Üks juba räägib ja loeb kahes keeles, teine saab kõigest aru kahes keeles ja on=hakanud tasapisi ka rääkimist proovima.”*

Kakskeelsusesse suhtumine: plussid ja miinused

Kõik uuringus osalenud lapsevanemad suhtuvad kakskeelsusesse positiivselt. Kakskeelsuse positiivsete aspektidena toodi välja: suhtlusoskus- ja vabadus, silmaringi laienemine, võimalus suhelda oma vanavanematega, oskus probleeme lahendada ja kahest kultuurist osa saamine. Kolm lapsevanemat viiest ei leidnud kakskeelsusel oma lapse puhul ühtegi miinust. Kaks lapsevanemat tõid miinustena välja selle, et nende lapsed on rääkima hakkamisel aeglased ning vahel ei suuda lapsed aru saada, mis keeles kellegagi rääkima peab.

Intervjueeritav 3: *”Minu meelest on kakskeelsus fantastiline. Toetan seda igapäevaselt.*

Minu jaoks on oluline, et mu lapsed saaksid minu perega suhelda eesti keeles ja mehe perega inglise keeles. Positiivne on, et lapsed suudavad paremini mõista erinevaid õppimisega kaasnevaid probleeme. Kahe keele oskus mõjutab positiivselt lapse oskust probleemidele läheneda ja lahendusi leida.”

Intervjueeritav 4: *“Kakskeelsusesse suhtume hästi. See on meie eesmärk, et lapsed kasvaksid kakskeelsetena. Oleme täheldanud, et meie 2-aastane poiss on natukene visa rääkima hakkamisega kuna 5-aastane vend eelistab rääkida inglise keeles temaga ja ema-isa eesti keeles. Tihti on meie 2-aastase laused pooleldi eesti- ja pooleldi inglise keelsed. Seda võib lugeda miinuseks. Samuti räägib meie 2-aastane ameeriklastega vahest eesti keeles kui ta ei tea, kas tegemist on eestlase või ameeriklasega.”*

Kakskeelsuse mõju lapsele

Kolm lapsevanemat viiest arvasid, et kakskeelsus mõjub nende lastele positiivselt ja on mitmes eluvaldkonnas arendav. Kaks vanemat ei osanud öelda, kuidas kakskeelsus nende lastele mõjub.

Intervjueeritav 5: *„Lapsele meeldib eesti keelt rääkida. Kuna ta on nii väike, siis ta vist ei saa aru veel, et kõik lapsed ei räägi kodus mitut keelt.“*

Intervjueeritav 2: *„Kuna pean neid pigem ükskeelseteks, siis ei oska vastata.“*

• Eesti keele õpetamise tähtsus

Perekondlik suhtluskeel ja eestlasest vanema suhtluskeel lapsega

Neli uuringus osalenud lapsevanemat viiest ütles, et nende perekonnas on peamiseks suhtluskeeleks inglise keel. Üks vanem tõi välja, et kuna tema abikaasa oskab hästi eesti keelt, siis suheldakse nende perekonnas igapäevaselt pigem eesti keeles. Suhtluses lastega kasutavad neli lapsevanemat viiest

peamiselt eesti keelt, kuid mingil määral sekka ka inglise keelt. Üks vanem viiest väitis, et kasutab suhtluses oma lastega ainult eesti keelt.

Intervjueeritav 4: „*Meie räägime kodus oma lastega peamiselt eesti keeles, ka abikaasa, kes on ameeriklane räägib eesti keeles. Kuigi vahest oleme täheldanud, et ka inglise keeles räägime kui lapsed meile inglise keeles vastavad.*“

Intervjueeritav 1: „*Lapsega suhtlen eesti keeles põhiliselt. 10% võibolla inglise keeles.*“

Laste eesti keele oskuse tase

Kolm uuringus osalenud lapsevanemat arvasid, et nende laste eesti keele oskus on heal tasemel arvestades seda, et lapsed ei kasva Eestis. Kaks vanemat viiest hindasid oma laste eesti keele oskuse taset nõrgaks. Kõik vanemad olid arvamusel, et nende lapsed saavad eesti keelest hästi aru, kuid kaks vanemat viiest leidsid, et nende lastel on ise eesti keeles rääkida raske.

Intervjueeritav 4: „*Laste eesti keel on heal tasemel laste kohta, kes ei ole Eesti riigis kasvanud. (2) Nad räägivad aktsiendiga.*“

Intervjueeritav 2: „*Suhteliselt nõrk. Saavad aru enamusest aga ei räägi.*“

Eesti keele oskuse tähtsus vanemate jaoks

Kõik lapsevanemad leidsid, et nende jaoks on väga tähtis, et nende lapsed eesti keelt oskaksid. Põhjustena toodi välja, et keel on vanemate arvates eestluse alus ja rahvusliku identiteedi osa ning Eestis elavate sugulaste ja tuttavatega suhtlemiseks vajalik. Üks vanem mainis, et ei soovi, et tema last peetakse aktsiendiga eesti keelt rääkivaks ameeriklaseks.

Intervjueeritav 3: „*Eesti keele oskus on ülimalt tähtis. Keel on eestluse alus. Eesti keel on olulisim omadus minu lastele, mis aitab neil eluks luua eesti rahvuse identiteeti Ameerikas.*“

Intervjueeritav 1: „*Väga tähtis.(3) Ma tahan, et ta suudaks minuga rääkida vabalt eesti keeles ja kui ma midagi küsin, siis peab ta oskama vastata eesti keeles. Ja loomulikult on tulevikus soov ta vahel Eestisse saata ja ma soovin et ta räägiks seal oma sõpradega sama vabalt eesti keelt, kui siin inglise keelt. (4) Et teda peetakse eestlaseks ja mitte aktsiendiga rääkivaks ameeriklaseks.*“

• Eesti keele õpetamiseks tehtavad tegevused

Teadlik tegelemine eesti keele õpetamisega

Küsimusele, kas vanemad tegelevad oma lastele eesti keele õpetamisega teadlikult, vastas neli lapsevanemat viiest, et tegelevad sellega teadlikult. Üks lapsevanem viiest ütles, et tegeles teadlikult siis, kui lapsed olid väikesed, kuid enam seda ei tee.

Intervjueeritav 2: „*Kui lapsed olid väikesed, siis suhtlesin nendega ainult eesti keeles. Hiljem läksin ise tööle ja lapsed lasteaeda. 2,9 aastaselt. Nii jäid eesti keele rääkimise võimalused väiksemaks.*“

Intervjueeritav 5: „*Jah, sest inglise keeles on igapäevane suhtlemine lihtsam, sest siis saavad kõik aru, ka minu abikaasa ja vanavanemad ja külalised ja mängukaslased kes kõik räägivad inglise keelt.*“

Tegevused ja abivahendid eesti keele õpetamiseks

Kõik viis uuringus osalenud lapsevanemat ütlesid, et kasutavad lastele eesti keele õpetamiseks erinevaid tegevusi ja abivahendeid. Eesti keele õpetamiseks tehtavate tegevustena toodi välja: igapäevaste esemete nimetamine toas ja õues, vestlused päevast, sõnamängude mängimine, Bostoni Eesti Seltsi üritustel osalemine ja eesti muusika kuulamine. Eesti keele õpetamiseks kasutatavate abivahenditena nimetasid vanemad pilte, Karu- ja Kuke aabitsat, laule ja eestikeelseid filme.

Intervjueeritav 3: „*Raamatud, filmid, muusika. Oleme lastele sünnist saati mänginud eestikeelset muusikat. Mõlemad laulsid eesti keeles enne, kui rääkisid eesti keeles.*“

Eesti keele õpetamise keerukus

Kõik uuringus osalenud viis lapsevanemat olid arvamusel, et teadlikult ise oma lastele eesti keelt õpetada on keeruline ja nõuab pühendumist. Arvati, et see oleks lihtsam juhul, kui mõlemad vanemad oleksid eestlased. Intervjueeritud vanemad avaldasid lootust, et lastega eesti keeles suhtlemine aitab neil eesti keele vähemalt suhtlustasemel omandada.

Intervjueeritav 4: „*Eesti keele õpetamine lastele on teadlik valik, mis võtab pühendumist. Loodan, (2) et nendega eesti keeles rääkides, omandavad nad eesti keele vähemalt suhtlustasemel.*”

Intervjueeritav 2: „*Usun, et see on suhteliselt keeruline (2). Usun, et see oleks palju lihtsam kui mõlemad abikaasad oleksid eestlased ja kodune keel oleks eesti keel.*“

Eesti keele õppimise võimalused väljaspool kodu

Uuringus osalenud lapsevanemad tõid oma laste eesti keele õppimise võimalustena väljaspool kodu esile Bostoni Eesti Seltsi juures tegutseva Eesti kooli ning suhtlemise teiste eesti peredega.

Intervjueeritav 1: „*Seltsi juures tegutseb Eesti kool kus erinevatele vanuserühmadele ja tasemetele õpetatakse eesti keelt.*“

Intervjueeritav 3: „*Eesti kool. Suhtlemine teiste eesti peredega.*“

• Vanema enda kohanemine USA-s

Intervjuu käigus vesteldi vanematega ka sellest, kuidas nad Eestist emigreerudes ise USA elukeskkonnaga kohanesid. Kolm intervjueeritavat viiest ütles, et nende jaoks oli kohanemine

alguses raske keelebarjääri ning sealsete inimeste suhtumise pärast. Hiljem nende arvates raskused kadusid. Kaks intervjuueeritavat ütlesid, et nende jaoks ei olnud uues keskkonnas kohanemine raske, kuid isegi praegu valdab neid aeg-ajalt koduigatsus, mida peletatakse teiste eestlastega Bostoni Eesti Seltsi tegevuses osalemisega.

Intervjuueeritav 1: „*Esimesed kolm kuud olid väga keerulised. Kõik oli erinev- toit, inimesed, keel. Kõige tavapärasemad kodumasinad olid järsku väga keerulised ((naerab)). Orienteerumine ümbruskonnaga võttis aega. Tekkisid keelebarjäärid. Isegi, kui ma arvasin, et oskasin hästi inglise keelt. Inimeste suhtumine. Kohal olles naeratati aga kui silma alt ära siis räägiti taga, (2) arvamata et ma saan ju aru. Peale poolt aastat oli kergem. Kohtadega harjunud, liiklusega harjunud ja keel muutus rohkem igapäevasemaks, rohkem tavaläng hakkas omanduma.*“

Intervjuueeritav 3: „*Mul ei ole siinsesse ellu ja keskkonda kohanemisega erilisi raskusi olnud. Endiselt on aegajalt raske, kuid olen end aastate jooksul Bostoni Eesti Seltsi tegevuses osalemisega koduigatsust peletanud. (4) Ja iga aasta tagant käime perega Eestis.*“

• Eestisse tagasipöördumise võimalused

USA-s elamise põhjus

Kõik intervjuueeritavad tõid oma USA-s elamise peamise põhjusena välja selle, et nende abikaasa on USA kodanik. Teiste põhjustena mainiti veel sealseid paremaid majanduslikke võimalusi ning seda, et USA-s on sisserändajatel kergem kohaneda, kui Eestis.

Intervjuueeritav 2: „*Kuna minu abikaasa on ameerikalne, siis minu elukohaks jääb Ameerika Ühendriigid.*“

Intervjuueeritav 5: „*Minu abikaasa eesti keelt ei oska ja Eestis ei oleks tema erialal tööd. USA-s on mõõtnatult paremad majanduslikud võimalused.*“

USA-s elamise positiivsed ja negatiivsed aspektid lapse jaoks

USA-s elamise positiivsete aspektidena lapse jaoks tõid intervjuueeritavad välja järgmised:

mitmekesine ühiskond, tugev haridus, perekonna suurem sissetulek ja sellest tulenevad paremad võimalused, suurem teadlikkus erinevatest kultuuridest ja suurem tolerantsus. USA-s elamise negatiivsete aspektidena mainiti elukeskkonna ohtlikkust, pideva kontakti puudumist Eestis elava perekonnaga ning lasteaia ja koolihariduse kallidust.

Intervjuueeritav 4: „*Positiivseks küljeks Ameerikas elamise juures on see, et lastel on palju erinevatest rahvustest sõpru ja tuttavaid. (2) Nad on teadlikud erinevatest kultuuridest, olles ise ka väga aksepteerivad erinevate inimeste suhtes. Kuna riik on suurem, on lastel hariduse saamiseks*

suuremad võimalused. Erinevad koolid, erinevad õppemethodikad, huviringid. Samuti lastel on olnud palju võimalusi perega reisida tänu paremale sissetulekule Eestiga võrreldes.”

Eestisse elama asumise võimalikkus

Intervjueeritavatega vesteldi muuhulgas ka sellest, kas nad peavad võimalikuks tulevikus oma perega Eestisse elama asumist. Neli intervjueeritavat viiest ütlesid, et ei pea seda võimalikuks eelkõige majanduslikku olukorda arvestades. Üks intervjueeritav väitis, et on seda kaalunud ning peab võimalikuks, et ta tulevikus oma perekonnaga Eestisse kolib.

Intervjueeritav 4: „*Oleme arutanud Eestisse elama asumist tulevikus, aga majanduslikult oleks see raske muutus.*”

Intervjueeritav 1: „*Oleme mõned korrad arutanud. Peame võimalikuks.*”

Arutelu

Esimesele uurimisküsimusele *Kuidas tähtsustavad välismaal elavad eestlased oma lastes eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamist* vastust otsides saadi teada, et kõik intervjueeritud lapsevanemad pidasid väga oluliseks, et nende lapsed oma eesti päritolust teadlikud oleksid. Vanemad olid arvamusel, et lapsed on juba praegu teatud tasemeni oma päritolu teadvustanud, kuid enamuse ei pidanud esmatähtsaks, et nende lapsed end tingimata eestlasteks peaksid. Pigem avaldasid vanemad soovi, et lapsed omaksid Eesti ja eestlaste kohta piisavalt teadmisi ning oleksid ise tulevikus vabad otsustama, millise rahvuse hulka nad end kuuluvaks peavad. Üle poole vanematest väitis siiski, et nad tegelevad oma laste eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamisega teadlikult, pidades eestluse plussideks kultuurierinevuste paremat mõistmist, kakskeelsust ja elu mitmekesisust ning miinusteks eestlusest tuleneda võivat identiteedisegadust ning eestlaste madalat tolerantsust teistsuguste inimeste suhtes.

Uurijad on arvamusel, et lapsed muutuvad etnilistest erinevustest teadlikuks juba alates neljandast eluaastast (Smith, Cowie, Blades 2003). Immigrantide laste puhul toimub sotsialiseerumisprotsessi põhiline osa kultuuris, kus parasjagu elatakse ja seega ei toeta protsess rahvusliku identiteedi kujunemist ning suurem osa vastutusest selle kujundamises lasub vanematel (Kirstein, 2004). Uuringud on näidanud, et enamusele immigrantidest lapsevanematele meeldib mõte sellest, et lapsed kuuluvad korraga mitmesse erinevasse rahvusgruppi ning nad toetavad pigem oma lapse rahvusliku identiteedi kujunemist. Paratamatult teeb immigrantide laste rahvuslik identiteet elukohariigi kultuuri ja mõjutuste tõttu läbi muutused ning ei saagi olla sama, mis kodumaal elavatel

rahvuskaaslastel (Dagenais, 2003; Rannut, 2004). Käesoleva magistr töö autori arvates kinnitasid uurimuse tulemused, et kuigi vanemate jaoks on oluline laste teadlikkus oma päritolust, soovivad nad jätta valiku, millise rahvusgrupiga nad end identifitseerida soovivad, laste endi teha. Autori arvates näitasid vanemate vastused, et nad mõistavad elukohariigi mõjutusi oma laste rahvusulikus identiteedis ning seetõttu tegelevad nad eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamisega peamiselt Eesti kohta teadmiste jagamise kaudu.

Leitakse, et rahvusliku identiteedi kujundamisel ja sellel, millise grupiga immigrantide lapse end samastama hakkavad, lasub oluline osa perekonnal ja kodustel traditsioonidel (Schwartz, Moin, Leikin, Breitkopf, 2010; Schachter, Ventura, 2008; Rannut, 2004; Tammeveski, 2003). Käesoleva uurimuse tulemustele toetudes väidab autor, et need lapsevanemad, kelle jaoks on tähtis, et nende lapsed end eestlasteks peaksid, tegelevad rahvusliku identiteedi kujundamisega intensiivsemalt, kui vanemad, kes seda väga oluliseks ei pea. Vaatamata rahvusliku identiteedi kujundamisega tegelemise osakaalule leidsid vanemad eestluses oma laste puhul rohkem positiivseid, kui negatiivseid aspekte. Autor leiab, et üldiselt vanemad siiski hindavad seda mitmekesisust, mis eesti päritolu nende laste ellu toob.

Uurimisküsimusele *Kas kuidas nad enda hinnangul oma lastes eestlaste rahvuslikku identiteeti kujundavad* saadi vastuseks, et kuigi mitte kõik uuringus osalenud lapsevanemad ei tegele oma lapse eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamisega teadlikult, teevad nad siiski kõik teadlikul või alateadlikul tasandil mingisuguseid tegevusi, mis selle kujunemist toetavad. Kõik intervjueeritud eestlastest lapsevanemad tahavad, et nende lapsed oleksid teadlikud eesti kultuuritraditsioonidest ning olulistest sümbolitest ning peavad nende tutvustamist lastele oma igapäevaelu osaks.

Kirstein (2004) on välja toonud aspektid, mis rahvusliku identiteedi kujunemisele positiivselt kaasa aitavad. Selleks, et rahvuslik identiteet kujuneks on vaja oma kultuuri reprodutseerida- pidada traditsioonilisi tähtpäevi, süüa rahvustoite, rääkida keelt jne. Ta rõhutab ka rahvuskaaslaste ning peresisese erinevate põlvkondade omavahelise suhtluse tähtsust. Käesolevas uuringus osalenud lapsevanemad tõid oma lastele Eesti kohta teadmiste jagamiseks tehtavate tegevustena välja eesti keele rääkimise, raamatute lugemise, muusika kuulamise, traditsiooniliste toitade valmistamise, tähtpäevadest kinnipidamise, Eesti sümbolite tutvustamise (lipp, rahvuslind, kaart, rahvariided), kohalike rahvuskaaslaste ja Eestis elavate sugulastega suhtlemise, kohaliku kogukonna üritustes osalemise ja Eesti külastamise. Käesoleva töö autor leiab, et kõik need tegevused, mida uuringus osalenud lapsevanemad välja tõid toetavad lastes eestlaste rahvusliku identiteedi kujunemist.

Conzales (2008) peab mistahes identiteedi kujunemise aluseks sotsialiseerumist, mille osadeks on keel ja vaieldamatult ka kontekst. Sacher ja Ventura (2008) on välja toonud, et inimesed, kes lapsega pidevalt kokku puutuvad, peegeldavad suhtluse teel lapsele erinevaid mõjusid ning osalevad seeläbi tema identiteedi arengus. Ka käesoleva töö autor leiab, et vaatamata sellele, kas vanemate eesti kultuuri ja -keelt tutvustav tegevus oma lastega on teadvustatud ja eesmärgipärane või mitte, mõjutavad vanemad, vanavanemad ning teised rahvuskaaslased, kellega lapsed kokku puutuvad tahes-tahtmata nende eestlaste rahvusliku identiteedi arengut. Rahvusliku identiteedi kujunemiseks vajalikku konteksti pakubki uurimuses osalenud vanemate see tegevus, mis toetab teadmiste saamist traditsioonidest ning sümbolitest. Nende teadmiste edasiandmise käigus aga toimub läbi suhtlemise paratamatult sotsialiseerumisprotsess.

Uuringud näitavad, et suhtlus oma päritolugruppi kuuluvate inimestega ning kultuurilistest sündmustest ja tähtpäevadest kinnipidamine julgustab noori oma etnilise tausta üle uhkust tundma ning vanemate arvates pakub rahvuskaaslastest koosnev kogukond neile oma lastele pärimuskultuuri õpetamisel olulist tuge (Phinney, Kohatsu, 1997; Mehra, 2002). Kõik käesolevas uuringus osalenud vanemad ütlesid, et osalevad oma perega aktiivselt kohaliku eesti kogukonna, Bostoni Eesti Seltsi, üritustel ja tegevuses ning töid selle välja kui ühe oma laste rahvusliku identiteeti kujundava aspekti.

Uurimisküsimusele *Kuidas suhtuvad välismaal elavad eestlasest vanemad oma laste kakskeelseks kasvatamise* vastust otsides selgus, et üle pooled uuringus osalenud lapsevanematest peavad oma lapsi kakskeelseteks ning ülejäänud vanemad tõdesid, et nende lapsed on hetkel pigem ükskeelsed, sest suhtlevad suurema osa ajast inglise keeles. Kõik intervjuueeritud lapsevanemad suhtusid oma laste kakskeelseks kasvatamise positiivselt, tuues kakskeelsuse heade külgedena välja suhtlemisoskuse- ja vabaduse, oskuse efektiivselt probleeme lahendada ning kahest kultuurist osasaamise. Vanemate arvamust kakskeelsuse soodsast mõjust lapse arengule kinnitavad ka erinevad uurimused, kus tuuakse välja, et kakskeelsus mõjutab lapse mõtlemisprotsesse, sest keel ja mõtlemine on tihedalt seotud. Leitakse ka, et kuna kakskeelsed lapsed on sunnitud jälgima, mis keeles nad kellegagi räägivad, siis on nende suhtlemisoskus paremini arenenud (Rannut, 2003; Bialystok, 2008; Vygotsky, 1962). Baker (2005) ütleb, et tihti vaadatakse kakskeelseid inimesi kui sildu erinevate kogukondade ja kultuuride vahel, sest neil on olemas mitu kogemusmaailma. Bialystok ja Barac (2012) toovad veel välja, et pidev keeltevaheline ümberlülitumine mõjub positiivselt kogu lapse kognitiivsele arengule. Üldiselt olid käesolevas uuringus osalenud lapsevanemad arvamusel, et kakskeelsus mõjub nende lastele hästi ning on mitmes eluvaldkonnas

arendav. Üle pooled lapsevanematest ei leidnud kakskeelsusel oma lapse puhul ühtegi miinust. Ülejäänud vanemad mainisid miinustena lapse rääkima hakkamise hilineemise ning selle, et vahel on lapsed segaduses, kellega millises keeles nad rääkima peaksid. Baker (2005) ütleb, et ka kakskeelsed lapsed on oma keeleliselt arengult erinevad ning kahe keele areng võib need erinevused lihtsalt teravamalt esile tuua. Siiski ei pruugi keelelise arengu aeglus näidata midagi lapse üldise võimekuse kohta, sest need kaks aspekti on omavahel vaid osaliselt seotud. Pidev keeltevaheline ümberlülitumine on aga vaieldamatult raske. Käesoleva magistritöö autor arvab, et intervjuueeritud lapsevanemate teadlikkus kakskeelsusega kaasneva võivatest positiivsetest ja negatiivsetest aspektidest võimaldab neil oma last keeleliselt paremini arendada ning potentsiaalseid probleeme aegsasti märgata. Intervjuus osalenud vanemate vastustest võib autor järeldada, et enamus neist olid kakskeelsuse teemaga hästi tuttavad ning näevad kakskeelsust oma lapse puhul rohkem positiivse, kui negatiivse asjaoluna.

Hofstede (2001) ja Baker (2005) toovad välja, et enamus kakskeelsetel inimestel kujuneb välja eelistus ühe keele suhtes, milles nad end vabamalt tunnevad ning suure tõenäosusega ei omanda nad kunagi mõlemat keelt samavõrra heal tasemel. Ka käesolevast uuringust selgus, et kuigi üle pooled vanematest on arvamusel, et nende lapsed on kakskeelsed, tõdevad kõik uuringus osalenud, et nende lapsed eelistavad suhelda inglise keeles. Töö autori arvates on see tõenäoliselt tingitud asjaolust, et elukohariigi enamuskeeles on inglise keel ning paratamatult puutuvad lapsed oma igapäevaelus selle keelega rohkem kokku. Enamus käesolevas uuringus osalenud lapsevanematest ütlesid, et kuigi nemad suhtlevad oma lastega peamiselt eesti keeles, on nende peresisene suhtluskeel abikaasa päritolu ja elukeskkonda arvestades inglise keel. Seega on autori arvates igati loogiline, et lapsed tunnevad end inglise keeles suheldes mugavamalt. Siiski on oluline, et vanemad ise vaid mugavusest tingituna oma lastega enamuskeelt ei räägiks, vaid soovides oma laste eesti keele oskust arendada ja säilitada, kasutaksid nendega suhtluses jätkuvalt eesti keelt. Baker (2005) leiab, et varajases lapsepõlves võiksid vanemad just enam tähelepanu pöörata lapse vähemuskeele arendamisele, sest elukohariigi enamuskeelest saavad lapsed tahes-tahtmata pidevalt osa.

Uurimisküsimusele *Kuidas tähtsustavad välismaal elavad eestlased oma lastele eesti keele õpetamist* vastust otsides saadi teada, et kõigi uuringus osalenud vanemate jaoks on oluline, et nende lapsed oskaksid eesti keelt. Leiti, et keel on eestluse alus ja osa rahvuslikust identiteedist ning Eestis elavate sugulaste ja tuttavatega suhtlemiseks hädavajalik. Ka Conzales (2008) toob välja, et vähemuskeele oskuse alalhoidmine immigrantide lastel aitab neil oma päritolu paremini mõista ning

väärtustada. Ta ütleb, et oma päritolu üle uhkuse tundmine tugevdab peresidemeid ja panustab positiivselt rahvusliku identiteedi kujunemisse.

Võttes arvesse seda, et nende lapsed ei kasva Eestis, hindasid rohkem, kui pooled käesolevas uurimuses osalenud vanemad oma laste eesti keele oskust heaks. Ülejäänud vanemad leidsid, et nende laste eesti keele oskus on nõrk, sest kuigi nad saavad eesti keelest hästi aru, on nende jaoks eesti keeles rääkimine raske. Uuringust selgus, et enamus perekondades on peamine peresisene igapäevane suhtluskeel inglise keel. Suhtluses oma lapsega kasutavad eestlasest vanemad peamiselt eesti keelt, tunnistades siiski, et vahel satub sekka ka inglise keelt. Mehra (2002) tõdeb, et kuigi sageli immigrantidest vanematega perekonnad mõistavad, et vähemuskeel on väga oluline, tunnevad nad, et neil on mugavam oma lastega enamuskeeles suhelda. Paljud vanemad õpetavad lastele mingil määral siiski ka oma emakeelt. Käesoleva uuringu tulemused ei näita, et vanemad tunneksid end oma lastega inglise keeles suheldes mugavamalt, sest valdavalt käib nende omavaheline suhtlus siiski eesti keeles. Inglise keelt kasutatakse oma lapsega näiteks olukordades, milles osaleb lisaks veel mõni ainult inglise keeles rääkiv laps. Uuringu tulemustele toetudes võib autori arvates järeldada, et kõik uuringus osalenud lapsevanemad on teadlikud eesti keele oskuse olulisusest suhtluses kohalike ja Eestis elavate rahvuskaslastega ning rahvusliku identiteedi kujundamisel ning üritavad anda endast parima, et lastele eesti keelt õpetada. Siiski leiavad Parke ja Drury (2001), et vaid suhtlemine varajases lapsepõlves ei ole piisav keele täielikuks omandamiseks ning laste keelelise arengu koha pealt oleks hea, kui kakskeelsete laste vanemad otsiksid võimalusi korraldatud keeleõppeks mõlema keele puhul.

Uurimisküsimusele *Milliseid tegevusi ja abivahendeid vanemad oma lastele eesti keele õpetamiseks kasutavad* vastust otsides selgus, et peaaegu kõik uuringus osalenud lapsevanemad tegelevad oma lastele eesti keele õpetamisega teadlikult ning kasutavad selleks lisaks igapäevasele suhtlemisele ka erinevaid tegevusi ja abivahendeid. Eesti keele õpetamiseks tehtavate tegevustena mainiti igapäevaste esemete inimetamist toas ja õues, vestluseid päevast, sõnamängude mängimist, Bostoni Eesti Seltsi üritustel osalemist ja eesti muusika kuulamist. Vanemate vastustest tuli välja, et keele õpetamiseks kasutavad nad ka mõningaid kodus olemasolevaid abivahendeid, milleks on pildid, Karu- ja Kuke aabitsad, eestikeelsed laulud ja filmid. Selgus, et käesolevas uuringus osalenud vanemad tegelevad oma lastes vähemuskeele oskuse arendamisega igapäevaselt, avaldades samas lootust, et panustades tegevustest kõige intensiivsemalt eestikeelsele suhtlusele oma lastega, aitavad nad neil keele vähemalt suhtlustasemel omandada.

Yazici et al. (2010) väidavad oma uuringule toetudes, et sageli üritavad immigrantidest lapsevanemad oma lastel asukohamaa keele omandamist soodustada, jättes vähemuskeele kodusest keskkonnast välja, mille tulemusena ei leia lapsed varjases lapsepõlves keele omandamiseks kuskilt tuge. Käesoleva uuringu puhul see tendents aga kinnitust ei leidnud. Autori arvates üritavad vanemad vastavalt oma oskustele ja teadmistele oma lastele eesti keele õppimisel igakülgset tuge pakkuda, kuigi möönavad, et teadlikult ise oma lastele keelt õpetada on keeruline ning nõuab pühendumist. Ka Baker (2005) toob välja, et kakskeelsete laste kasvatamine ja arendamine on vanematele väljakutseks ning nõuab suurt jõupingutust.

Ainsa uuringus osalenud vanematele teadaoleva võimalusena lastel väljaspool kodu eesti keelt õppida mainiti Bostoni Eesti Seltsi juures tegutsevat Eesti kooli, kus toimuvad iga kahe nädala järel keeleõppe tunnid. Kõik uuringus osalenud pered aga oma laste eesti keele õppeks Eesti kooli abi ei kasuta. Põhjusena toodi välja kooli liigne kaugus kodust, mille tõttu on seal käimine raskendatud. Käesoleva uurimuse tulemustele toetudes võib väita, et USA-s Massachusetts'i osariigis elavate eestlaste jaoks on oma lastele korraldatud vähemuskeele õppe võimalusi keeruline leida, sest sellega tegeleb ainult üks asutus. Minimaalsetest võimalustest tulenevalt loodavad enamus perekondi lastele eesti keele õpetamisel vaid enda tegevusele. Siiski on autori arvates positiivne, et keeleõppe võimalus väljaspool kodu on USA-s Massachusetts'i osariigis elavate eesti päritolu laste jaoks olemas.

Lisaks uurimisküsimustele leitud vastustele pakkus käesolev uuring informatsiooni ka eestlastest vanemate enda kohanemise kohta USA-s ning selgitas välja, mida uuringus osalenud vanemad arvavad Eestisse tagasipöördumise võimalustest.

Autor peab vanemate enda kohanemise kohta saadud informatsiooni oluliseks, sest uuringud on näidanud, et immigrantide kohanemine sihtkohamaa kultuuri, normide ja tavadega kajastub ka nende lastekasvatamise praktikates (Nesteruk, Marks, 2011). Uude keskkonda elama asudes seisavad immigrantid silmitsi probleemiga, kuidas kahte kultuuri kõige edukamalt ühendada ning valivad enda jaoks kõige sobivama strateegia (Spicer, viidatud Rannut 2004; Berry, 1997). Berry (1997) toob välja, et kõige edukamaks uue kultuuriga kohanemise strateegiaks peetakse integratsiooni, mille käigus säilitavad immigrantid mingil määral oma pärmuskultuuri ning üritavad samal ajal suhelda ka teiste kultuuridega. Käesolevas uuringus osalenud eestlased kohanesid enda hinnangul sihtkohariigi kultuuriga edukalt, kuigi enamus neist väitis, et alguses kogeti raskusi keelebarjääri, inimeste suhtumise ning ümbruskonnas orienteerumise näol. Mehra (2002) leiab, et vanemate suutmatust

adapteeruda võib panna keerulisse olukorda nende lapsed, kes tunnevad sellest lähtuvalt, et nad ei kuulu ühte ega teise ühiskonda ning omavad kahte erinevat elu — vanemate oma ning väljaspool kodu. Kuna käesolevas uuringus osalenud vanemad olid arvamusel, et nende isiklik kohanemine sihtkohariigi kultuuriga on olnud edukas ning esitatud uurimisküsimuste vastustest võib järeldada, et kõik intervjueeritavad üritavad oma pärimuskultuuri teatud määral oma lastele edasi anda, ei ole autori arvates põhjust arvata, et nende lapsed vanemate kohanemisest tingitud raskuste tõttu kannatavad. Käesoleva uuringu tulemused tuginevad siiski vaid vanemate arvamusele ning autori arvates oleks laste vanemaks saades huvitav uurida ka nende endi seisukohti ja kogemusi rahvusliku identiteedi kujunemise ja eesti keele õppimise suhtes.

Käesolevas uuringus osalenud vanematelt küsiti muuhulgas ka arvamust Eestisse tagasipöördumise võimalikkuse kohta. Intervjueeritavad olid USA-s elanud vahemikus 12-21 aastat ning kõik valimisse kuulunud uuritavad olid Ameerika Ühendriikide kodanikuga abielus. Eesti Rahvuskaaslaste Programm 2009-2013 märgib, et Eesti riigi jaoks on tähtis elanikkonna suurendamine välisriikides elavate eestlaste kaudu, millest lähtuvalt vesteldi uuritavatega Eestisse elama asumise võimalikkuses.

Veidemann'i (2010) uuringust selgus, et teistesse riikidesse elama asumise soov on eestlastel üldiselt ajutise iseloomuga ning Eestist minnakse välismaale elama sageli sellisel eluetapil, kus inimene alustab iseseisvat elu ning otsib väljakutseid. Enamus käesolevas uuringus osalenud lapsevanematest väitis, et läksid Eestist USA-sse sooviga seda kauget riiki külastada ning inglise keelt õppida, omamata kindlat plaani püsivalt lahkuda. USA-s viibides leiti endale aga kaaslane ning abielluti ja sellest tulenevalt on uuritavad sihtkohariiki pikemaks elama jäänud. Uurides immigrantide tagasipöördumist määravaid põhjuseid on leitud, et need immigrantid, kes asukohariigis abielluvad on vähemtõenäolised tagasipöördujad. Siiski leitakse, et need, kes abielluvad sihtkohariigis oma rahvuskaaslasest partneriga on tõenäolisemad tagasipöördujad, kui need, kes abielluvad uue asukohariigi kodanikust paarilisega (Piotrowski, Tong, 2010; Jensen, Pedersen, 2007). Kõik käesolevas uuringus osalenud eestlased tõid oma USA-s elamise peamise põhjusena välja ameeriklasest abikaasa, kinnitades seega eelpoolmainitud uuringute tulemusi.

USA-s elamise positiivsete aspektidena oma laste jaoks tõid uuritavad välja sealse mitmekesise ühiskonna, tugeva kooli- ja ülikoolihariduse, erinevatest rahvustest sõbrad ning perekonna heast majanduslikust olukorrast tingitud võimalused reisimiseks. Sealses keskkonnas elamise negatiivsete

külgedena oma laste jaoks nägid vanemad elukeskkonna ohtlikkust, eesti keeles rääkivate sõprade puudumist, kõrget lasteaiamaksu ning Eestis elava perekonnaga pideva kontakti puudumist.

Uurides intervjueeritavatel kas nad on kunagi kaalunud oma perega Eestisse elama asumise võimalust, väitsid enamus uuritavatest, et ei ole seda teinud, kuid peavad tagasipöördumist siiski vähetõenäoliseks. Uuritavad olid arvamusel, et Eestisse elama asumisel kogeksid nad majanduslikke raskusi ning seetõttu ei soovi nad oma elukvaliteedi langusega riskida. Vaid üks uuringus osalenud lapsevanem väitis, et on oma perega Eestisse elamise võimalust arutanud ning peab seda täiesti reaalseks. Uuritavate vastustest järeldab autor, et välismaal pere loonud eestlased kardavadki tagasipöördumise juures kõige enam tekkida võivaid majanduslikke raskusi. Kuigi Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus (2010) pakub riiki tagasipöörduvatele kodanikele majanduslikku toetust ning nõustamist ei julge sihtkohariigis endale stabiilse sissetuleku ja elukoha kindlustanud eestlased nende kaotusega riskida.

Käesoleva töö piiranguks peab autor seda, et uuringusse ei olnud kaasatud eksperte. Uuriija koostas intervjuu küsimused ilma välise abita ning kodeeris, kategoriseeris ja tõlgendas saadud vastuseid ainuisikuliselt. Ka ei pidanud autor käesoleva uuringu puhul vajalikuks kordusuuringu läbiviimist ning sellest lähtuvalt ei ole võimalik täpselt prognoosida, kas mõni teine uurija oleks jõudnud samasuguste tulemusteni. Ühe piiranguna näeb autor ka geograafilisest kaugusest tulenenud füüsilise kohalolu puudumist uuritavate elukeskkonnas. Intervjuude läbiviimiseks kasutati internetitelefoni programmi Skype videokõne funktsiooni ning seetõttu on keeruline ennustada, kas intervjueeritavad oleksid uurijaga otsekontakti puhul andnud küsimustele teistsuguseid vastuseid.

Uuringu tulemustega tutvudes peaks arvestama ka seda, et kõik uuritavad on viibinud uues asukohariigis üle kümne aasta ning sealne eesti kogukond on loonud eestluse säilitamiseks edukalt toimiva ja aktiivse Bostoni Eesti Seltsi, mille tegevusest ka kõik käesolevas uuringus osalenud eestlased osa võtavad. Sellest tulenevalt võivad saadud tulemused oluliselt erineda mõnes teises väliseesti kogukonnas sarnase uurimuse tulemustest.

Autori arvates pakub käesolev uuring väikest ülevaadet Eestist emigreerunud kodanike elust uues riigis, kuid teemat võiks põhjalikumalt uurida suurema valimiga ning erinevates riikides elavate eestlaste seas. Kuna autori arvates ei tohiks alahinnata välismaal elavate eestlaste panust eesti keele ja –kultuuri säilitamises, võiks käesolev uuring huvi pakkuda vastava valdkonnaga tegelevatele

institutsioonidele, andes teavet selle kohta kas ja kuidas välismaal elavad eestlased oma lastes eestlaste rahvusliku identiteeti kujundavad ning milline osa on nende järeltulijate elus eesti keelel. Uuringu tulemused võiksid huvitada ka Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutust, pakkudes informatsiooni selle kohta, mida pikemalt välismaal elanud eestlased arvavad oma koduriiki tagasipöördumise võimalikkusest ning millised on nende peamised põhjused tagasipöördumise kasuks mitteotsustamisel. Autor leiab, et antud uuring võiks kindlasti pakkuda huvi ka lasteaedade- ja koolide õpetajatele, kes oma igapäevatöös välismaalt Eestisse tagasipöördunud perekondade lastega tegelevad.

Kuna kodanike Eestist lahkumise teema on hetkel tendentsi suurenemise tõttu aktuaalne ning käesoleva töö autori andmetel veel väheuuritud, võiksid tulemused pakkuda huvi ka kõigile neile, keda teema isiklikult puudutab.

Tänuõnad

Täna kõiki intervjuudes osalenud USA-s Massachusetts'i osariigis elavad eestlasi nende panuse eest käesolevasse uurimusse.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Baker, C. (2005). *Kakskeelne laps. Kakskeelsuse käsiraamat lapsevanematele ja õpetajale*. Haridus- ja Teadusministeerium.
- Barac, R., Bialystok, E. (2012). Bilingual Effects on Cognitive and Linguistic Development: Role of Language, Cultural Background, and Education. *Child Development*, 83, 2, pp. 413-422.
- Berry, J.W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaption. *Applied Psychology: An International Review*, 46, 1, pp. 5-68.
- Berry, J.W. (2007). Acculturation. In Crusec, J.E., Hastings, P.D. (Eds.), *Handbook of socialization. Theory and research* (pp. 543-547). NY: The Guildford Press.
- Bialystok, E. (Ed.). (2008). *Language processing in bilingual children*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bortz, J., Dörling, N. (2005). *Forschungsmethoden und Evaluation für Human- und Sozialwissenschaften 3., überarbeitete Auflage* (pp. 53-353). Springer: Medizin Verlag Heidelberg.
- Boston Estonian Society. (2010). *Estonian School*. Külastatud 3.detsembril, 2012, aadressil <http://www.bostoneesti.org/et/node/176>.
- Conzales, J.M. (Ed.). (2008). *Encyclopedia of bilingual education*. California: SAGE Publications, Inc.
- Dagenais, D. (2003). Accessing Imagined Communities Through Multilingualism and Immersion Education. *Journal of Language, Identity and Education*, 2, 4, pp. 269-283.
- Danesi, M., Perron P. (1999). *Kultuuride analüüs*. Tallinn: Valgus.
- Eetikaveeb. (s.a.). *Teadustöö eetika*. Külastatud 20.detsembril, 2012, aadressil <http://www.eetika.ee/teaduseetika/teadustoo/>.
- Erikson, E.H. (1959). *Identity and the Life Cycle*. USA: W.W. Norton & Company, Inc.
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2013). *Rahvuskaaslaste Programm 2009-2013*. Külastatud 7.oktoobril, 2012, aadressil <http://www.hm.ee/index.php?045144>.
- Harro-Loit, H. (2012). Õpetaja roll kultuurimälu kommunikatsioonis ja kultuurilise identiteedi kujundamises. Harro-Loit, H., Tasa, M. (Toim), *Õpetaja kui kultuurimälu vahendaja* (lk 9-13). Tartu: Iloprint.
- Hint, M. (2002). *Keel on tõde on õige ja vale*. Tartu: Ilmamaa.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences. Comparing values, behaviors, institutions and*

- organizations across cultures*. United States of America: Sage Publications Inc.
- Jensen, P., Pedersen, P.J. (2007). To Stay or Not to Stay? Out-Migration of Immigrants from Denmark. *International Migration*, 45, 5, pp. 87-113.
- Kirstein, A. (2004). *Die Identitätsbildung von (Migranten-) Kindern*. Külastatud
http://www.familienheute.de/attachments/138_Die%20Identit%C3%A4tsbildung%20von%20%28Migranten-%29%20Kindern.pdf.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.
- Lessow-Hurley, J. (2003). *Meeting the needs of second language learners: an educator's guide*. USA: Association of Supervision and Curriculum Development.
- Macrory, G. (2006). Bilingual language development. *Early Years*, 26, 2, pp. 159-169.
- Mayring, P. (2000). *Qualitative Content Analysis*. Külastatud 15.aprillil, 2013, aadressil
<http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1089/2385>
- Mehra, B. (2002). *Partly Indian, Partly American: Social and Cultural Integration of Asian Indian Parents and Children in the United States*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. Antioch University McGregor.
- Migratsiooni ja Integratsiooni Sihtasutus. (2010). *Migratsioon*. Külastatud 10.oktoobril, 2012, aadressil <http://www.meis.ee/migratsioon>.
- Nesteruk, O., Marks, L.D. (2011). Parenting in Immigration: Experiences of Mothers and Fathers from Eastern Europe Raising Children in the United States. *Journal of Comparative Family Studies*, pp.809-825.
- Parke, T., Drury, R. (2001). Language development at home and school: gains and losses in young bilinguals. *Early Years*, 21, 2, pp.117-127.
- Phinney, J.S., Kohatsu, E.L. (1997). Ethnic and racial identity development and mental health. In Schulenberg, J., Maggs, J.L., Hurrelmann, K. (Eds.), *Health risks and developmental transitions during adolescence* (pp. 420-443). Cambridge: Cambridge University Press.
- Piotrowski, M., Tong, Y. (2010). Economic and Non-Economic Determinants of Return Migration: Evidence from Rural Thailand. *Population-E*, 65, 2, pp.333-348.
- Portes, A., Rivas, A. (2011). The adaption of migrant children. *The future of Children*, 21,1, pp. 219- 246.
- Rannut, Ü. (2003). *Muukeelsete õpilaste integreerimine Eesti koolis*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Rannut, Ü. (2004). *Uusimmigrandid meie ühiskonnas ja haridussüsteemis. Käsiraamat eesti*

õppekeelegra kooli õpetajatele, koolijuhtidele ja haridusametnikele. Haridus- ja Teadusministeerium.

Rits, H. (2011). *Rahvusliku identiteedi konstrueerimine Eesti päevalehtedes 1920. aastatel.*

Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

Rogers, L.O., Zosuls, K.M., Halim, M.L., Ruble, D., Huges, D., Fuligini, A. (2012). Mean Making in Middle Childhood: An Exploration of the Meaning of Ethnic Identity. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology, 18, 2*, pp. 99-108.

Schachter, E.P., Ventura, J.J. (2008). Identity agents: Parents as active and reflective participants in their Children's identity formation. *Journal of Research on Adolescence, 18, 3*, pp. 449-476.

Schihalejev, O. (2012). Õpetamine kui kultuuri ülekanne või kultuuri loomine. Harro-Loit, H., Tasa, M. (Toim), *Õpetaja kui kultuurimälu vahendaja* (lk 15-19). Tartu: Iloprint.

Schwartz, M., Moin, V., Leikin, M., Breikopf, A. (2010). Parents' Choice of a Bilingual Versus Monolingual Kindergarten for Second-Generation Children: Motives, Attitudes, and Factors. *International Multilingual Research Journal, 4*, pp. 107-124.

Schwartz, M., Moin, V., Leikin, M. (2011). Parents' Discourses about Language, Strategies for Their Children's Preschool Bilingual Development. *Diaspora, Indigenous, and Minority Education 5, 3*, pp. 149-166.

Silverman, D. (Ed.). (2004). *Qualitative research. Theory, method and practice.* London: SAGE Publications Ltd.

Sisekaitseakadeemia Migratsiooniuuringute Keskus. (2011). *Eesti on sagedaseim koju tagasi rändaja.* Külastatud 7.oktoobril, 2012, aadressil <http://www.sisekaitse.ee/?id=26121>.

Smith A.D. (1991). *National Identity.* USA: University of Nevada Press.

Smith, P.K., Cowie, H., Blades, M. (2003). *Laste arengu mõistmine. Neljas väljaanne.* Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Statistikaamet. (2011). *Eestist väljaränne hoogustus 2010.aastal.* Külastatud 2, märtsil, 2012, aadressil <http://statistikaamet.wordpress.com/2011/05/27/eestist-valjaranne-hoogustus-2010-aastal/>.

Tammeveski, P. (2003). The making of national identity among older Estonians in the United States. *Journal of Aging Studies, 17*, pp. 399-414.

Veidemann, B. (2010). Eesti tööelise rahvastiku väljarändepotentsiaal aastal 2010.

Sotsiaalministeeriumi toimetised, 8, lk 1-32. Külastatud 18.jaanuaril, 2013, aadressil

http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V2ljaanded/Toimetised/2010/toimetised_20108.pdf.

Vygotsky, L.S. (1962). *Thought and Language*. USA: The M.I.T. Press.

Yaman, A., Mesman, J., van Ijzendoorn, M.H., Bakermans-Kranenburg, M.J. (2010). Percieved family stress, parenting efficacy, and child externalizing behaviors in second generation immigrant mothers. *Soc Psychiat Epidemiol*, 45, pp. 505-512.

Yazici, Z., Genc Iltter B., Glover, P. (2010). How bilingual is bilingual? Mother-tongue proficiency and learning through second language. *International Journal of Early Years Education*, 18, 3, pp. 259-268.

Lisa 1. Infokiri lapsevanematele ja intervjuu kava

Tere!

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse pedagoogi magistriõppe tudeng ning oma lõputöö raames teen uuringut teemal „USA-s Massachusetts’i osariigis elavate Eesti-Ameerika segaperekondade eestlastest vanemate suhtumine oma laste kakskeelsusesse ja nende eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamisse“. Uuringu eesmärgiks on saada teada, kuidas suhtuvad välismaal elavad eestlastest lapsevanemad oma laste kakskeelseks kasvatamiseks ning kas ja kuidas kujundavad nad oma lastes eestlaste rahvuslikku identiteeti. Muuhulgas soovitakse välja selgitada, kas vanemad tegelevad oma lastele eesti keele õpetamisega teadlikult ning milliseid tegevusi ja abivahendeid nad selleks kasutavad.

Olen väga huvitatud Teie kogemustest ning sooviksin teada, kas Te oleksite nõus minu uuringus osalema? Kuna geograafilisest kaugusest tulenevalt ei ole mul võimalik intervjuud füüsiliselt USA-s olles läbi viia, on plaanis kasutada selleks internetitelefonide programmi Skype. Intervjuu kestvuseks on plaanitud umbes 1,5h ning garanteerin osalejatele täieliku anonüümsuse ja konfidentsiaalsuse. Teie vastustest saadud informatsiooni kasutatakse ainult selle lõputöö koostamiseks ning isikuandmeid ei avalikustata. Kui olete nõus uuringus osalema, siis sooviksin teada, millal oleks Teile intervjuueerimiseks kõige sobilikum aeg?

Kindlustamaks, et tunneksite end intervjuu läbiviimise ajal mugavalt, saadan Teile eelnevaks tutvumiseks peamised küsimused.

- Kuidas Te seletaksite mõistet „rahvuslik identiteet“?
- Palun selgitage, kuidas mõistate terminit „kakskeelne laps“?
- Kas Teie laps(ed) on oma päritolust teadlik(ud)?
- Kui tähtsaks peate, et Teie laps(ed) teaks(id) ja tunneks(id) Teie sünniriiki? Palun põhjendage oma vastust.
- Kui oluline on, et Teie laps(ed) peaks(id) end eestlaseks/eestlasteks? Palun põhjendage/selgitage oma vastust.
- Kas Te enda arvates tegelete teadlikult oma lapse/laste eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamisega? Kui jah, siis palun selgitage, mil viisil Te seda teete?
- Palun nimetage neid tegevusi, mida oma lapsega/lastega teete, aitamaks tal/neil saada teadmisi Eesti kohta?
- Kas Teie läheduses on mõni eesti kogukond? Kas võtate nende tegevusest koos lapsega/lastega osa? Palun põhjendage/kirjeldage.

Lisa 1. Infokiri lapsevanematele ja intervjuu kava

- Kas olete oma lapsega/lastega Eestit külastanud? Kui tihti Te seal koos oma lapsega/lastega käite ja kuidas Teie laps(ed) end Teie arvates seal tunneb/tunnevad?
- Kas Teie laps(ed) on pigem ükskeelne/ükskeelsed või kakskeelne/kakskeelsed? Palun selgitage.
- Millised on Teie arvates kakskeelsuse plussid ja miinused?
- Mis keeles Teie kodus peamiselt suheldakse?
- Mis keeles Te oma lapsega/lastega igapäevaselt suhtlete?
- Kas Teie jaoks on oluline, et Teie laps(ed) oskaks(id) eesti keelt? Palun põhjendage.
- Kas Te tegelete oma lapsele/lastele eesti keele õpetamisega teadlikult? Palun selgitage.
- Milliseid tegevusi ja abivahendeid Te oma lapsele/lastele eesti keele õpetamiseks kasutate?

Intervjuu käigus võib tulla ette teemast lähtuvaid täpsustavaid lisaküsimusi.

Lugupidamisega,

Marja-Liisa Mäesalu

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marja-Liisa Mäesalu

sünnikuupäev: 19.02.1984

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „USA-s Massachusetts’i osariigis elavate Eesti-Ameerika segaperekondade eestlastest vanemate suhtumine oma laste kakskeelsusesse ja nende eestlaste rahvusliku identiteedi kujundamisse“, mille juhendaja on Meeli Väljaots (MA),
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.05.2013